

IZVJEŠĆE O RADU 2014. SAŽETAK

**REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJ ZA OSOBE
S INVALIDITETOM**

**IZVJEŠĆE
O
RADU 2014.**

SAŽETAK

Zagreb, ožujak 2015.

SADRŽAJ:

1. UVOD	6
2. STATISTIČKI PODACI O RADU POSI	8
3. AKTIVNOSTI POSI	12
3.1. PRIJEDLOZI IZMJENE I DOPUNE ZAKONA I DRUGIH PROPISA.....	12
3.2. JEDNAKOST I NEDISKRIMINACIJA	13
3.3. OSOBNA SLOBODA I SIGURNOST.....	14
3.4. ŽENE S INVALIDITETOM	14
3.5. SLOBODA OD IZRABLJIVANJA, NASILJA I ZLOSTAVLJANJA	15
3.6. POŠTIVANJE DOMA I OBITELJI	15
3.7. ZDRAVLJE	16
3.8. JEDNAKOST PRED ZAKONOM	16
3.9. DJECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU.....	16
3.10. ODGOJ I OBRAZOVANJE	17
3.11. OSPOSOBLJAVANJE I REHABILITACIJA.....	18
3.12. ZAPOŠLJAVANJE I RAD	18
3.13. PRISTUPAČNOST, MOBILITET I STANOVANJE	19
3.14. NEOVISNO ŽIVLJENJE I ŽIVOT U ZAJEDNICI.....	20
3.15. PRIMJERENI ŽIVOTNI STANDARD I SOCIJALNA ZAŠTITA	20
3.16. SUDJELOVANJE U POLITIČKOM I JAVNOM ŽIVOTU.....	22
3.17. SURADNJA S ORGANIZACIJAMA OSOBA S INVALIDITETOM.....	22
3.18. SUDJELOVANJE U KULTURNOM ŽIVOTU, REKREACIJI, RAZONODI I SPORTU	23
3.19. MEĐUNARODNA SURADNJA	23
3.20. PODIZANJE RAZINE SVIJEŠTI	24
3.21. RIZIČNE SITUACIJE I HUMANITARNA KRIZNA STANJA.....	24
4. OPĆE I FINACIJSKO POSLOVANJE UREDA	24
5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	25
6. LITERATURA	29
7. PRILOZI	29

PREGLED KRATICA

Kratika	Naziv
OSI	Osoba/e s invaliditetom
POSI	Pravobranitelj/ica za osobe s invaliditetom
RH	Republika Hrvatska
NN	Narodne novine
CZSS	Centar za socijalnu skrb
HZZO	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
HZMO	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
HZJZ	Hrvatski zavod za javno zdravstvo
MSPM	Ministarstvo socijalne politike i mladih
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
MVPEI	Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija
MRMS	Ministarstvo rada i mirovinskog sustava
MRRFEU	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije
PU	Policajska uprava
MZOS	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
MZ	Ministarstvo zdravlja
MP	Ministarstvo pravosuđa
MPPI	Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
ODO	Općinsko državno odvjetništvo
DV	Dječji vrtić
OŠ	Osnovna škola
SŠ	Srednja škola
ASOO	Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih
AZOO	Agencija za odgoj i obrazovanje
COO	Centar za odgoj i obrazovanje
DPS	Državni pedagoški standard
ZMN	Zajamčena minimalna naknada
ZSD	Zakon o suzbijanju diskriminacije
KZ	Kazneni zakon
UNDP	Program Ujedinjenih naroda za razvoj
UDU	Ured državne uprave
HPO	Hrvatski paraolimpijski odbor
UNICEF	Fond Ujedinjenih naroda za djecu
UN	Ujedinjeni narodi
VE	Vijeće Europe
EU	Europska unija

1. UVOD

Sukladno djelokrugu rada propisanom Zakonom o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07), u ovom Izvješću prikazan je rad Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom na zaštiti, praćenju i promicanju prava i interesa osoba s invaliditetom u RH. Svjesni važnosti rodne ravnopravnosti, zbog potrebe za sažetošću, imenice muškog roda u ovom Izvješću odnose se podjednako i na muški i na ženski spol.

Zastupnici u Hrvatskom saboru raspravljali su o Izvješću o radu za 2013.g. koji je podnijela Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom. Prethodno se o Izvješću očitovala Vlada RH, a raspravili su ga saborski odbori za obitelj, mlade i sport, ravnopravnost spolova, ljudska prava i prava nacionalnih manjina te zdravstvo i socijalnu politiku. Rasprava je zaključena 18. lipnja 2014. godine. Izvješće je prihvaćeno na 13. sjednici 4. srpnja 2014. (jednoglasno, 109 glasova "za").

Izvješće za 2014. godinu daje prikaz rada pravobraniteljice na svakom području njezina djelovanja – postupanje po pojedinačnim pritužbama radi povrede prava osoba s invaliditetom, aktivnosti u području praćenja i promicanja prava i interesa osoba s invaliditetom, kao i druge aktivnosti i obaveze koje proizlaze iz Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07). Svako opisano područje sadrži istovremeno prikaz pritužbi i problema na koje one ukazuju, te aktivnosti pravobraniteljice vezano uz promjene zakonodavstva ili prakse koje bi doprinijele poboljšanju položaja osoba s invaliditetom, odnosno usklađivanju zakona RH sa odredbama Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (dalje KPOSI). Upravo aktivnosti na poboljšanju položaja osoba s invaliditetom, izgradnji cjelovitog sustava zaštite prava osoba s invaliditetom te promicanju njihovih prava i interesa prisutne su tijekom 2014. godine u velikoj mjeri.

Iz tog je razloga značajno povećana aktivnost pravobraniteljice u području zakonodavstva – upućeno je 99 prijedloga i mišljenja za izmjene, dopune i donošenje propisa. Pravobraniteljica i/ili zamjenici sudjelovali su u 20 sjednica radnih tijela Hrvatskog sabora gdje se raspravljalo o primjeni, izmjenama i dopunama postojećih ili donošenju novih propisa.

Osim toga, pravobraniteljica je organizirala i druge aktivnosti – stručne sastanke, međunarodnu aktivnost, sudjelovala u medijima i stručnim skupovima i drugim aktivnostima usmjerenim na povećanje vidljivosti osoba s invaliditetom u društvu.

Sukladno svojim ovlastima iz čl. 17.st.2.Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom i čl.33.t.2. KPOSI, pravobraniteljica je izradila dva značajna posebna izvješća. Hrvatskom Saboru uputila je Posebno izvješće o pravima osoba s autizmom i poremećajima iz autističnog spektra, a UN Odboru za prava osoba s invaliditetom Paralelno izvješće o provedbi UN KPOSI u Republici Hrvatskoj. Oba izvješća trebaju doprinijeti boljem položaju osoba s invaliditetom.

Kao i svih dosadašnjih godina, pravobraniteljica u svojem radu intenzivno surađuje sa osobama s invaliditetom putem njihovih organizacija civilnog društva, saveza i udruženja održavajući sastanke, komunicirajući pojedinačno te posjetama udrugama radi uvida u njihov položaj i aktivnosti, te podržavajući njihove inicijative i surađujući na njihovim projektima.

Broj pojedinačnih pritužbi građana i ove godine bilježi povećanje, u odnosu na 2013. godinu ono je 22,4%, i to najviše u području koje se odnosi na socijalnu skrb, rad i zapošljavanje, pristupačnost i mobilnost, obrazovanje te mirovinsko osiguranje. To dokazuje da osobe s invaliditetom u sve većoj mjeri sebe percipiraju kao osobe koje imaju pravo živjeti aktivno, u zajednicama u kojima žive te da je potrebna šira podrška društva koja će ih u tome podržati. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom

traži od države potpisnice da zakonodavstvo i praksa budu tako usklađeni da osiguravaju izjednačavanje položaja osoba s invaliditetom sa svim građanima, a to je moguće samo pružanjem dodatne podrške, razvojem usluga u zajednici, kako bi svaka osoba s invaliditetom ostvarila socijalnu sigurnost i dobrobit, ali dobila i priliku sudjelovati u razvoju društva. Upravo u tim područjima pritužbi uočavamo nedovoljno postignuće u dostizanju vrijednosti i prava definiranih KPOSI. Najznačajnije u tom kontekstu smatramo područje obrazovanja i osiguravanje podrške asistenata/pomoćnika u nastavi. Od ukupno 662.650 djece, u svim odgojno-obrazovnim institucijama uključeno je i 23.480 učenika s teškoćama u razvoju u vrtiće i osnovne škole, dok je točan broj učenika s teškoćama u razvoju u srednjim školama – nepoznat. Za 1.696 učenika s teškoćama osigurani su i pomoćnici u nastavi i to u osnovnim i srednjim školama, ukupno 1022 pomoćnika.

Značajnije promjene zakonodavstva dogodile su se u Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (u daljnjem tekstu – ZPRZOSI) – kvotno zapošljavanje. To je široko otvorilo vrata rada osobama s invaliditetom, međutim sve je vidljivije da osobe s invaliditetom ne mogu zadovoljiti zahtjevima traženih radnih mjesta ne zbog svog invaliditeta, nego manjkavog obrazovanja i neosiguravanja podrške na radnom mjestu. To znači da puno dubokih promjena u sustavu obrazovanja još moramo učiniti – uz podršku i prilagodbe učeniku s teškoćama u razvoju, treba pogotovo raditi na području srednjoškolskog obrazovanja, visokoškolskog obrazovanja, te nomenklaturi zanimanja.

Donošenjem novog (naknadno suspendiranog) Obiteljskog zakona i ukidanjem potpunog lišavanja poslovne sposobnosti učinjeni su konkretni mali pomaci i postavljeni temelji na kojima tek treba graditi stvarnu jednakost pred zakonom osoba s invaliditetom. Sama činjenica da je neizvjesno njegovo ponovno stupanje na snagu, za osobe lišene poslovne sposobnosti nije ohrabrujuća. Međutim, ovaj trenutni zakonodavni zastoj ne treba biti, zapreka za minimalna ograničenja ljudskih prava od strane svih sudionika u postupcima lišavanja poslovne sposobnosti i skrbništva

Razvijanjem širokog spektra usluga u zajednici podržat će se obrazovanje i zapošljavanje osoba s invaliditetom, ali i omogućiti ostvarivanje prava na život u zajednici za više tisuća osoba koje su još uvijek smještene u domovima socijalne skrbi. Republika Hrvatska započela je proces deinstitucionalizacije korisnika, te transformaciju nekih domova u socijalnoj skrbi. Bilježimo vrijedne pomake u načinu života i podršci koju dugotrajno smještene osobe s intelektualnim i mentalnim teškoćama sada dobivaju. Međutim, želimo da liste čekanja za smještaj u dom budu zamijenjene ponudom kvalitetnih različitih i lako dostupnih usluga podrške životu u zajednici. U svim sredinama koje smo obišli uočavamo nedostatak kvalitetnih socijalnih usluga i sustavnih strategija unaprjeđenja položaja osoba s invaliditetom u pojedinim regijama. Ne smijemo zaboraviti da su različiti oblici podrške i usluge potrebni ne samo u velikim i većim gradovima, nego na cjelokupnom teritoriju zemlje.

Unatoč donesenoj regulativi u području socijalne skrbi koja treba pridonijeti ujednačenim kriterijima i kvaliteti usluga, brine činjenica da je gospodarska situacija u zemlji prepreka za zamah u širenju mreže pružatelja usluga, osnivanja centara za usluge u zajednici, razvoju pružatelja socijalnih usluga.

Obrazovanje, zapošljavanje, neovisno življenje i kvaliteta života osoba s invaliditetom nisu moguće bez osiguravanja pristupačnosti, odnosno uklanjanja arhitektonskih i komunikacijskih barijera. Pristupačno okruženje treba biti razumijevano kao zajednički nedjeljivi prostor koji jednako pripada svima – osobama s invaliditetom i onima bez invaliditeta. Iako godinama ukazujemo da su u ovom području pomaci gotovo nevidljivi – još uvijek izostaju konkretne aktivnosti, programi i mjere.

Prosvjed roditelja djece s teškoćama u razvoju početkom prošle godine je sa stajališta pravobraniteljice za osobe s invaliditetom sasvim opravdan. Razlog prosvjeda je bio smanjivanje prava na usluge i pomagala. Međutim, unatoč prosvjedu, kroz 2014., nastavio se negativni trend

restrikcija koji je rezultirao mnogim izmjenama vrlo važnog podzakonskog akta u bitnome na štetu osoba s invaliditetom kao i nepoduzimanjem nužnih mjera radi izvaninstitucionalnog liječenja osoba sa mentalnim poteškoćama. S rastućim nezadovoljstvom i siromaštvom zamjećujemo širenje stava osoba s invaliditetom da su diskriminirane, da su u različitim područjima svog života u nepovoljnijoj situaciji, a sve je vidljivo iz drastičnog porasta pritužbi na diskriminaciju za 89 % u odnosu na prošlu godinu.

Sukladno preporukama koje smo dali i u našem Posebnom izvješću iz 2012. o podizanju razine svijesti o primjeni KPOSI, treba još jednom naglasiti da je potreban kontinuiran rad na usklađivanju sa odredbama KPOSI zakonodavstva i prakse državnih institucija, ali i sa njezinom glavnom porukom – osobe s invaliditetom imaju pravo na različitost i unatoč različitosti imaju pravo biti jednako prihvaćene i dobiti podršku kako bi bile u svojim mogućnostima izjednačene s drugima.

Osobe s invaliditetom sposobne su dati svoj doprinos društvu, svojoj obitelji i sebi, a mi smo ti koji im trebamo dati priliku. Predrasuda o osobama s invaliditetom kao „manje sposobnima“, „slabijima“, i „nemoćnima“ potiče na karitativan odnos prema njima – tim se osobama daje socijalna pomoć (uglavom niskih iznosa), na njih se ne računa u svijetu rada, oni su trošak i teret državnom proračunu. Od ukupno 515 782 osoba s invaliditetom pretpostavljamo da je barem polovica onih koji bi mogli raditi kada bi im se osigurala podrška u školovanju i radu. Najmanje je toliko i članova njihovih obitelji koji bi također mogli više dati društvu kada bi njihovoj djeci, suprugama i muževima, majkama i očevima sustav osigurao njegu, pratnju, rehabilitaciju, pomagala, asistenta... Ne moramo čekati da nam se iz EU to kaže, možemo i sami izračunati da nismo toliko bogato društvo da bi se olako odrekli doprinosa osoba s invaliditetom, da većinu tih osoba smatramo neaktivnima dijeleći im sitne novčane naknade kao „odštetu za njihovu nesreću“ generirajući nezadovoljstvo.

Ako rehabilitacija, pomagala i asistent i bilo koji drugi oblik podrške osobama s invaliditetom omogućí učenje i rad, oni će svojim znanjem, radom i iskustvom doprinijeti razvoju ovog društva. Sve javne politike, zakonodavstvo i odluke koje donosi bilo koja organizacija, institucija ili poslodavac ne smiju zanemariti da su osobe s invaliditetom potencijalna snaga a ne slabost pa ih kao takve treba i tretirati u zakonima, odlukama i programima koje provodimo.

U Izvješću ćemo prikazati statističke podatke o radu Ureda, podatke koji se odnose na pritužbe, postupanja i aktivnosti pravobraniteljice, stavove, mišljenja, prijedloge propisa i preporuke koje je pravobraniteljica upućivala raznim državnim tijelima te prijedloge za poboljšanje položaja osoba s invaliditetom u pojedinim područjima.

U nastavku se nalazi sažetak Izvješća o radu Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2014. godinu, dok je detaljniji uvid moguće izvršiti u cjelovitom Izvješću o radu Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2014. godinu.

2. STATISTIČKI PODACI O RADU POSI

U 2014. godini, Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom zabilježila je daljnji porast obraćanja građana, što je pokazatelj sve veće prepoznatljivosti pravobraniteljstva za osobe s invaliditetom kao neovisne institucije u zaštiti prava, ali isto tako i svjesnosti građana o svojim pravima te nezadovoljstva jer ih ili ne mogu ostvariti ili ih ostvaruju otežano budući da postojeći sustav nedovoljno prepoznaje i podupire mogućnosti osoba s invaliditetom. Kao i u prethodnim razdobljima građani su se obraćali pisanim i telefonskim putem te osobnim dolascima. Na temelju zaprimljenih pritužbi, zamolbi, prijedloga i dr., postupali smo u svrhu zaštite i promicanja prava i interesa osoba s invaliditetom sukladno Ustavu, međunarodnim ugovorima i zakonima.

Najčešće su nam se obraćale stranke osobno, zatim roditelji, institucije koje su nam prosljeđivale podneske građana, drugi članovi obitelji, udruge osoba s invaliditetom, a bilo je i pritužbi od strane odvjetnika te drugih pravnih i fizičkih osoba.

PREGLED RADA I BROJČANI POKAZATELJI U 2014. TE USPOREDBA S PRETHODNOM GODINOM

Aktivnosti	2014	2013	Postotak %
Pojedinačni slučajevi	Zaprimljeno 1450 podnesaka	1185	+22,4%
Zakonodavne promjene	83 prijedloga	62 prijedloga	+33,8%
Posebna izvješća	2	-	+100 %
Preporuke, upozorenja i pisma podrške	218 upućeno pravnim i fizičkim osobama	257	-15%
Posjeti i uvidi u ustanove u kojima borave, rade ili su smještene osobe s invaliditetom	43	33	+30,3%
Pritužbe na diskriminaciju	Zaprimljen 91 podnesak	48	+89 %

Druge aktivnosti

Sudjelovanja i predavanja na događanjima	211
Organiziranja događanja na vlastitu inicijativu	42
Međunarodne aktivnosti	30
Istraživanja	10
Sudjelovanja u medijima	214

POJEDINAČNI SLUČAJEVI

PODNESCI	2012.	2013.	2014.
Pisanim putem	726	811	1037
Telefonskim putem i osobnim dolascima	557	544	676
UKUPNO	1283	1355	1713

U usporedbi s prethodnim razdobljima vidljiv je kontinuirani rast zaprimljenih pritužbi iz godine u godinu. U odnosu na 2013. u pisanim podnescima za **226 pritužbi, odnosno za 28%,**

dok je broj pritužbi zaprimljenih telefonskim putem i osobni dolaskom bio **132, što predstavlja porast od 24 %.**

Podaci o obraćanjima građana

Vrste kontakata	Broj podnesaka	Broj upućenih preporuka, upozorenja, savjetovanja te drugih vrsta intervencija POSI
Pritužbe upućene pisanim putem	661	833
Razni podnesci koji nemaju karakter pritužbe upućeni pisanim putem	170	186
Osobnim dolaskom i telefonskim putem	676	955
Ukupno	1507	1974

Podaci o pritužbama građana po područjima i povredama prava

Najviše zaprimljenih pritužbi bilo je u području **socijalne skrbi – 124 (19%)** gdje se postupalo¹ **147** puta, a koji su se uglavnom odnosili na ostvarivanje materijalnih prava i stambeno zbrinjavanje. U

¹ Pod postupanja smatramo radnje Ureda pravobraniteljice sukladno djelokrugu rada a koje su se najčešće odnosile na davanje preporuka, mišljenja, upozorenja, savjeta, traženje izvješća te drugih raznih intervencija.

području **neovisnog življenja u zajednici** – prava na osobnog asistenta i druge oblike podrške bilo je **13 (2%)** pritužbi u kojima je bilo **17** postupanja Ureda pravobraniteljice. U području **skrbništva** zaprimljeno je **17 (3%)** pritužbi u kojima se **17** puta postupalo, a vezano za zaštitu prava osoba lišenih poslovne sposobnosti, dok je u području **obiteljske pravne zaštite** bilo **14 (2%)** pritužbi gdje se postupalo **16** puta.

Rad i zapošljavanje su područja u kojima je bilo **93 (14 %)** pritužbi, odnosno **99** postupanja. Stranke su se pritužile na postupak zapošljavanja, dokazivanje invaliditeta te podnosile pritužbe radi diskriminacije i općenito ostvarivanja prava iz Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom.

U području **pristupačnosti i mobilnosti** bilo je u **89 (13 %)** pritužbi i **142** postupanja koja su se odnosila na nepristupačnost građevina javne namjene (arhitektonske i komunikacijske prepreke), nepoštivanje propisa vezano uz korištenje znaka pristupačnosti, uskraćivanje razumne prilagodbe u području stanovanja.

Mirovinsko osiguranje je područje u kojem smo postupali **87** puta u **66 (10%)** pritužbi. Najčešće se radilo o pritužbama na ishode postupaka radi ostvarivanja prava na invalidsku mirovinu, obiteljsku mirovinu, visinu naknade za tjelesno oštećenje i savjetovanja o pravima.

U području **zdravstvene zaštite** zabilježeno je **91** postupanje u **52 (8 %)** pritužbe koji su se većim dijelom odnosili na dostupnost zdravstvenih usluga te ostvarivanje prava iz zdravstvenog osiguranja. U području **odgoja i obrazovanja** bilo je **64** postupanja u **60 (9 %)** pritužbi koji su se uglavnom odnosili na kršenje prava na inkluzivno obrazovanje od predškolskog odgoja pa do visokoškolskog obrazovanja.

U **višestrukim pritužbama** stranke su se pritužile na povredu prava u više područja (na primjer istovremeno na područje socijalne skrbi i zdravstva), gdje je bilo **24 (4 %)** pritužbe te po istima **25** postupanja.

U području **pravosuđa** je bilo **44** postupanja u **32 (5 %)** pritužbe. Najčešće se radilo o postupanjima u pritužbama stranaka da se utječe na ostvarivanje njihovih prava kao osoba lišenih slobode te zbog dugotrajnosti postupaka. U području **suzbijanja nasilja** bilo je **24** postupanja u **22 (3 %)** pritužbe koje su se najviše odnosile na obiteljsko nasilje.

Zatim slijede područja **imovinsko pravnih poslova** gdje je bilo **28** postupanja u **30 (4 %)** podneska (uglavnom vezano za stambena pitanja), **20** postupanja je bilo u **16 (2%)** zaprimljenih pritužbi iz područja **ostalo**, koje su se odnosile na razna područja dok je **12** postupanja bilo u **9** zaprimljenih pritužbi vezano za pritužbe u području **rada udruga**.

Usporedba najčešćih područja u kojima je Pravobraniteljica postupala od 2011.-2014. godine po pritužbama građana (izražene su u postocima %)

2011.		2012.		2013.		2014.	
Socijalna zaštita	23%	Socijalna zaštita	21%	Socijalna zaštita	19%	Socijalna zaštita	19%
Pristupačnost	12.3%	Pristupačnost	11%	Pristupačnost	15%	Rad i zapošljavanje	14%
Zdravlje	11.7%	Rad i zapošljavanje	10%	Zdravlje	14%	Pristupačnost	13%
Rad i zapošljavanje	10.8%	Odgoj i obrazovanje	9%	Rad i zapošljavanje	12%	Mirovinsko osiguranje	10%
Mirovinsko osiguranje	7.3%	Zdravlje	8%	Obrazovanje	12%	Obrazovanje	9%

Podaci o propisima te usporedba s prethodnim razdobljem

PROPISI	2013.	2014.
Dostavljeni propisi na mišljenje od nadležnih tijela	20	42
Inicijative POSI	22	23
Prijedlozi pojedinaca i udruga	20	18
UKUPNO	62	83

U navedenoj tablici usporedivši 2014. s 2013. godinom, vidljiv je porast dostavljenih propisa od strane nadležnih tijela, odnosno predlagatelja.

POSI INICIJATIVE

U sljedećoj tabeli nalaze se podaci o aktivnostima Ureda pravobraniteljice koje je poduzela na vlastitu inicijativu.

Inicijative	Aktivnosti
Propisi (zakonski i podzakonski akti, planovi, strategije)	U 21 propisu dano je 40 mišljenja i prijedloga
Posebna izvješća	2 – alternativno izvješće o primjeni KUN i izvješće o pravima osoba s poremećajem iz autističnog spektra i autizma
Sastanci	31
Preporuke – opće	32 preporuke upućene jedinicama lokalne i regionalne samouprave, tijelima državne vlasti te drugim pravnim osobama
Preporuke - pojedinačne	111 preporuka upućenih na osnovu pojedinačnih slučajeva
Obilasci	37
Razna događanja	11 različitih aktivnosti
Mediji	34 priopćenja i 6 predmeta obrađenih prema medijskim člancima
Istraživanja	10 – u područjima pristupačnosti, socijalnoj skrbi, obrazovanju i kulturi
Razni upiti	23 traženja različitih informacija, izvješća i dr.

Obilasci

U skladu s čl. 12. st. 1. Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom, prema kojem pravobraniteljica ima pravo pristupa u prostorije i uvida u način ostvarivanja brige o osobama s invaliditetom koje borave, rade ili su privremeno, odnosno trajno smještene kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa, u **11 županija** ostvareno je **43** obilaska. Posjetili smo i obišli ustanove socijalne skrbi, udomiteljske obitelji i obiteljske domove, obrazovne ustanove, centre za medicinsku rehabilitaciju, privatne osobe, stambene zajednice i prostorije udruga osoba s invaliditetom. Tijekom obilazaka održani su razgovori s korisnicima, štićenicima i učenicima, obiđeni su prostori te su održani sastanci s predstavnicima institucija i ustanova. Održan je i značajan broj sastanaka s predstavnicima županija, gradova i centara za socijalnu skrb. Obiđeni su i posjećeni sljedeći prostori: Dom za starije i nemoćne osobe Svjetlost te dvije obitelji u Gradištu, Udruga distrofičara, cerebralne i dječje paralize i ostalih tjelesnih invalida Županja, Dom Lekić - Centar za rehabilitaciju Varaždin 2 puta, Pučko otvoreno učilište Velika Gorica, Udruga invalida rada Zagreba, udomiteljska obitelj iz Sesveta, udruga Ludbreško sunce te stambene zajednice Sunčeve zrake i Sunčev sjaj u Ludbregu, Udruga Amore vera iz Dugog Sela, Centar za rehabilitaciju Stančić, stambena zajednica Sopnica - Novi Jelkovec u Zagrebu, Dom za starije i

nemoćne osobe Koprivnica, Specijalna bolnica za kronične bolesti dječje dobi Gornja Bistra, Turističko kulturno - informativni centar te crkva u Lepoglavi, Društvo distrofičara Istre, udruga Baranjski leptirići iz Belog Manastira, udruga Zvezdice iz Gunje te dvije obitelji u Gunji, udruga Bubamara iz Vinkovaca, obitelj u Ogulinu, zaštitna radionica Centaroprema Rijeka, Društveni centar u Hrvatskoj Kostajnici, udruga osoba s invaliditetom Loco-Moto iz Slavenskog Broda, Centar za rehabilitaciju i odgoj djece Zlatni cekin u Slavanskom Brodu, udruga za pomoć osobama s autizmom Nova Gradiška te osnovna škola Ljudevita Gaja u Novoj Gradiški, udruga Vukovarski leptirići, udruga za osobe s intelektualnim teškoćama Golubica u Vukovaru te stambena zajednica udruge Golubica, stambena zajednica Novi Zagreb, stambena zajednica Sv. Klara, udomiteljske obitelji u Šašinovcu i Prekrvšju u okolici Sesveta, Dom za starije i nemoćne osobe Trnje te Muzej antičkog stakla u Zadru.

Organiziranje događanja

Pravobraniteljica je organizirala **11 aktivnosti** - obilježavanje Međunarodnog dana žena povodom kojeg su korisnice Centra za rehabilitaciju Varaždin posjetile Srednju strukovnu školu u Varaždinu gdje su dobile kozmetički i frizerski tretman te je organizirano zajedničko druženje; stručni skup u Zadru na temu: „*Važnost i uloga tehničke struke u osiguravanju i ostvarivanju pristupačnosti - prava osoba s invaliditetom*“, posjet gradovima i savjetovanja s gradskim upravama i predstavnicima civilnog društva-Lepoglava, Beli Manastir, Gunja, Županja, Slavonski Brod; zatim povodom Međunarodnog dana osoba s invaliditetom i Dana ljudskih prava stručni skup na temu „*Razumna prilagodba - osnovni preduvjet obrazovanju, radu i zapošljavanju*“ te stručni skup na temu „*Zločin iz mržnje*“. Također je na inicijativu pravobraniteljice održan sastanak nadležnih Ministarstava i prosvjednika HRVI prve skupine te je organiziran posjet učenika s teškoćama srednjih strukovnih škola Hrvatskom saboru i sastanak s Predsjednikom sabora.

3. AKTIVNOSTI POSI

3.1. PRIJEDLOZI IZMJENE I DOPUNE ZAKONA I DRUGIH PROPISA

Od 62 propisa koje je pravobraniteljica razmatrala, 21 su u razmatranju ili su povučeni iz procedure ili nije imala primjedbi. Djelomično ili u potpunosti su uvaženi prijedlozi i mišljenja u 37% propisa, odnosno njih 15. Od tog broja 45 mišljenja se odnosilo na 42 dostavljena prijedloga zakona ili drugih propisa od strane predlagatelja, na vlastitu inicijativu uputila je 40 prijedloga za izmjenu 23 propisa kojima se uređuju pitanja od značaja za osobe s invaliditetom. Ured je i od pojedinaca te organizacija civilnog društva zaprimio 18 prijedloga za izmjenu propisa te je uputio 14 mišljenja.

Prijedlozi za izmjenu i mišljenja, dani su na sljedeće propise: *Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, Pravilnik o utvrđivanju kvote za zapošljavanje Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja očevidnika, Pravilnik o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom i centrima za profesionalnu rehabilitaciju, Pravilnik o poticajima pri zapošljavanju, Pravilnik o zaštitnim radionicama i integrativnim radionicama za zapošljavanje osoba s invaliditetom, Obiteljski zakon, Zakon o udrugama, Zakon o socijalnoj skrbi, Nacionalna strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, Kazneni zakon, Zakon o radu, Prijedlog Zakona o državnoj službi, Zakon o državnim službenicima, Poglavlje 11.2. i 11.3. Operativnog programa Konkurentnost i kohezija 2014.-2020., Zakon o sigurnosti prometa na cestama, Pomorski zakonik, Prijedlog Direktive Vijeća o primjeni načela jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovu vjeru ili uvjerenje, invaliditet, dob ili seksualnu orijentaciju („Anti-diskriminacijska direktiva“), Pravilnik o ortopedskim i drugim pomagalicama, Zakon o porezu na dohodak, Nacrt prijedloga Zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja, Izmjena i dopuna Zakona o povlasticama u unutarnjem putničkom prometu, Pravilnik o postupku za ostvarivanje prava na korištenje povlastica u unutarnjem putničkom prometu, Zakon o porezu na promet nekretnina, Pravilnik o elektroničkom zapisu podataka iz područja radnih odnosa, Nacrt prijedloga Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama, Pravilnik o znaku pristupačnosti, Zakon o izmjenama i dopunama zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Zakon o sportu, Nacrt prijedloga Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na financijsku pomoć za podmirenje dijela troškova prijevoza za redovite studente s invaliditetom sveučilišnih i stručnih studija i studente s*

invaliditetom poslijediplomskih studija, dokument Jedinostveni popis zdravstvenih kontraindikacija srednjoškolskih obrazovnih programa u svrhu upisa u I. razred srednje škole, Zakon o životnom partnerstvu osoba istog, Zakon o privremenom uzdržavanju, Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.), za razdoblje 2014.-2016., Zakon o roditeljskim potporama, Nacionalna strategija za prava djece u Republici Hrvatskoj od 2014. do 2020. godine, Nacrt Pravilnika o elementima koji se odnose na podobnost, Nacrt Pravilnika o načinu vođenja očevidnika i spisa predmeta osoba pod skrbištvom, Nacrt Pravilnika o obveznom sadržaju obrasca plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, Nacrt Pravilnika o sadržaju obrasca mišljenja obiteljskog doktora medicine osobe lišene poslovne sposobnosti o stanju zdravlja šticećenika, Nacrt Pravilnika o uvjetima koje moraju ispunjavati organizacije, Pravilnik o minimalnim uvjetima za pružanje socijalnih usluga, Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, Pravilnik o obiteljskoj medijaciji, Pravilnik o obveznom savjetovanju, Pravilnik o provođenju nadzora nad ostvarivanjem osobnih odnosa djeteta i roditelja, Pravilnik o utvrđivanju mišljenja djeteta, Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja, Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja za bolničko liječenje medicinskom rehabilitacijom i fizikalnom terapijom u kući, Zakon o izmjeni i dopuni zakona o smanjenju mirovina određenih, odnosno ostvarenih prema posebnim propisima o mirovinskom osiguranju, Zakon o mirovinskom osiguranju, Nacionalni plan za borbu protiv diskriminacije, 2014.-2018., Akcijski plan Dubrovačko-neretvanske županije, Nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama zakona o proračunu, s konačnim prijedlogom zakona, Pravilnik o minimalnim uvjetima prostora, opreme i broja potrebnih stručnih i drugih radnika za soc. skrb i podružnice, Zakon o predškolskom odgoju, Odluka jedinica lokalne samouprave o upisu djece u vrtić, Nacrt prijedloga Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na financijsku pomoć za podmirenje dijela troškova prijevoza za redovite studente s invaliditetom sveučilišnih i stručnih studija i studente s invaliditetom poslijediplomskih studija, Zakona o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju.

3.2. JEDNAKOST I NEDISKRIMINACIJA

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom, tijekom 2014. godine, postupala je u ukupno 125 pritužbe koje se tiču suzbijanja diskriminacije. Također se postupalo i u 13 nedovršenih predmeta iz 2013. godine. Od ukupnog broja (138) pravobraniteljica za osobe s invaliditetom sumnja na diskriminaciju u 26 pritužbi u kojima je postupano sukladno Zakonu o suzbijanju diskriminacije („NN“, br. 85/08., 112/12.). Od ukupno 125 pritužbi u kojima je Ured postupao tijekom 2014., zaprimljena je 91 pritužba od građana.

Usporedba statističkih podataka iz 2012., 2013. i 2014. o pritužbama na diskriminaciju na temelju invaliditeta, razvrstani prema područjima nalaze se u sljedećoj tabeli:

Područje	Broj pritužbi			Sumnja na diskriminaciju
	2012	2013	2014	Predmeti iz 2013 i 2014.
Rad i radni uvjeti	10	14	32	6
Obrazovanje, znanost i sport	9	7	12	3
Pristup dobrima i uslugama	14	16	34	8
Zdravstvena zaštita	1	1	10	1
Socijalna zaštita	2	6	31	3
Pravosuđe i uprava	1	4	1	/
Stanovanje	/	/	3	3
Javno informiranje i mediji	/	/	1	1
Diskriminacija općenito	/	/	1	1
Ukupno	37	48	125	26

U gore navedenoj tablici vidljiv je porast broja pritužbi u kojima je Ured postupao u razdoblju za koje se podnosi ovo Izvješće. Nadalje, Ured je u 2014. predložio Ustavnom sudu RH pokretanje postupka ispitivanja suglasnosti pojedinih odredbi Zakona o socijalnoj skrbi vezanih uz osobnu invalidninu i prihod s Ustavom RH, dok o istom takvom prijedlogu iz 2013., a vezanom za Zakon o sportu (čl. 4.)

Ustavni sud još nije odlučio. Odredbe oba Zakona, Ured osporava radi sumnje u diskriminativnost istih na osnovi invaliditeta.

Neki od problema s kojima se osobe s invaliditetom susreću u ovom području bili su nemogućnost sudjelovanja u televizijskoj emisiji, diskriminatorni odnos prema osobi s invaliditetom u postupku razvoda i odluke o povjeravanju djeteta, odbijanje posluživanje osobe s invaliditetom u ugostiteljskom objektu, donošenje diskriminatornog propisa „Jedinstveni popis zdravstvenih kontraindikacija srednjoškolskih obrazovnih programa u svrhu upisa u I. razred srednje škole“.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom ima predstavnika u radnoj skupini za izradu Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2014. do 2018. godine.

Razumna prilagodba

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom organizirala je stručni seminar kako bi približila pojam razumne prilagodbe kao preduvjeta stvarnoj ravnopravnosti osoba s invaliditetom kroz primjere praksi i iskustva europskih zemalja koje imaju dužu tradiciju primjene ovog načela. Iako je Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom razvio praksu zaštite osoba s invaliditetom od diskriminacije traženjem da se osigura razumna prilagodba ni pet godine od stupanja na snagu Zakona o suzbijanju diskriminacije sudske prakse na ovom području nema.

Kad se govori o diskriminaciji na osnovi invaliditeta gotovo uvijek će se raditi o propuštanju razumne prilagodbe kao obliku diskriminacije. Pravobraniteljica je postupala u slučajevima sumnje na propuštanje razumne prilagodbe ne osiguravanjem pristupačnosti radnog mjesta osobi s invaliditetom, rada od kuće kao oblik razumne prilagodbe radnog mjesta osobi s invaliditetom te osiguravanja razumne prilagodbe na radu osobi rodbinskim vezama povezanoj s osobom s invaliditetom.

3.3. OSOBNA SLOBODA I SIGURNOST

Iako se bilježe pomaci kao i dobra volja mjerodavnih vezano za uklanjanje arhitektonskih barijera u penalnom sustavu činjenica je da je većina istog pretežno nepristupačna osobama s invaliditetom. Zabrinjava sporost otklanjanja arhitektonskih barijera, koja se većinom opravdava nedostatkom financijskih sredstava. *Primjer za to je Zatvorska bolnica u Zagrebu i lift koji se „gradi“ već godinama. Zabrinjava i trošenje sredstava na adaptacije penalnih jedinica koje se izvode tako da su i dalje nepristupačne osobama s invaliditetom. Drugi primjer je adaptacija/proširenje ženskog dijela Zatvora u Požegi, koja je u potpunosti nepristupačna osobi s invaliditetom.* U penalnom sustavu osobe s invaliditetom zapravo ovise o pomoći drugih zatvorenika, odnosno osoblja, što svakako doprinosi „... međuljudskoj solidarnosti i razbijanju predrasuda i stereotipa ...“, ali nisu osigurani osnovni preduvjeti za što veću samostalnost, a time i ostvarivanje temeljnih prava osobe s invaliditetom u penalnom sustavu. Pored arhitektonskih barijera dodatan problem osobama s invaliditetom u penalnom sustavu je „konzumiranje“ zdravstvene zaštite, prvenstveno one kojom se održava i sprječava daljnje pogoršavanje zdravstvenog stanja (fizikalna terapija, medicinska njega). Ista ili ne postoji ili je nedostatna. Bilježimo i ne postojanje sistematizacije radnih mjesta ovih kategorija zdravstvenih radnika (fizioterapeuti, medicinske sestre i tehničari) u nekim penalnim jedinicama. Ovdje se također kao glavni razlog navodi nedostatak financijskih sredstava za zapošljavanje potrebnih kadrova te nemotiviranost kadrova za rad u penalnom sustavu. Pozitivni pomak također je vidljiv u provođenju niza edukacija tijekom 2014. godine koje su organizirane u suradnji institucija s civilnim društvom, a koje su se provodile u Zagrebu, Glini, Lepoglavi i drugim penalnim jedinicama.

3.4. ŽENE S INVALIDITETOM

Iako je RH prepoznala potrebu promicanja prava žena i djevojaka s invaliditetom, posebno u nacionalnim strategijama i politikama, kao i višestruku diskriminaciju kao jedan od oblika s kojim se najčešće susreću žene s invaliditetom, većina mjera se provodi kroz projektne aktivnosti udruga osoba s invaliditetom, čime je njihova provedba nesigurna. S druge strane, u području kvalitete i dostupnosti zdravstvene zaštite, smanjivanja nezaposlenosti, povećanja zastupljenosti žena u tijelima vlasti nije prepoznata potreba poduzimanja posebnih mjera namijenjenih unaprjeđenju položaja žena s invaliditetom. Prema podacima HZJZ-a, u RH na dan 13.02.2015. živi 205 305 žena s invaliditetom, što čini 40% od ukupnog broja osoba s invaliditetom. 77,5 % od ukupnog broja žena s invaliditetom,

je bez osnovne škole, nema završenu osnovnu školu ili ima završenu samo osnovnu školu. Prema podacima HZZ-a u razdoblju od 01. siječnja do 31. prosinca 2014. godine nezaposleno je ukupno 6.783 osobe s invaliditetom od čega je 3.954 muškaraca s invaliditetom (58,29% od ukupnog broja nezaposlenih osoba s invaliditetom) i **2.829 žena s invaliditetom (41,70%)**. U većini slučajeva se radi o osobama s intelektualnim oštećenjem i završenim srednjoškolskim obrazovanjem.

Kada govorimo o zaposlenim osobama s invaliditetom njih je na Zavodu ukupno 1.877 od čega je 1.199 muškaraca s invaliditetom (63,88% od ukupnog broja zaposlenih osoba s invaliditetom) i **678 žena s invaliditetom (36,12%)**. U većini slučajeva zaposlene su osobe sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem, koje imaju intelektualno oštećenje, i to u zanimanjima – pomoćna kuharica, čistačica, administrativna službenica, radnica u održavanju, kuhinjska radnica, prodavačica te radnica na proizvodnoj liniji. U suradnji s udrugama organiziran je trening s temom "Nasilje i diskriminacija prema ženama s invaliditetom na tržištu rada", koji je rezultirao nizom preporuka u svrhu suzbijanja diskriminacije i sprječavanja nasilja nad ženama s invaliditetom na radnom mjestu kao i mogućim i dostupnim mehanizmima zaštite. Povodom 08. ožujka POSI je ukazala na težak položaj žena s invaliditetom u institucionalnom obliku skrbi i skrenula pozornost javnosti na žene koje su izložene nejednakosti, isključene iz društva i prepuštene nevidljivosti njihovih potreba i potencijala. Osobe u ustanovi ne mogu birati niti imaju financijska sredstva da bi se mogle priuštiti nešto više osim primarnih potreba. U takvom okruženju vrlo je lako prestati se osjećati kao žena. Te žene žele raditi i živjeti. Bez obzira na teškoće koje imaju, one su i dalje pune potencijala.

3.5. SLOBODA OD IZRABLJIVANJA, NASILJA I ZLOSTAVLJANJA

Broj prijava za obiteljsko nasilje nad ženama s invaliditetom i dalje je vrlo malen. Kao mogući razlozi crne brojke nasilja nad ženama s invaliditetom se ističu postojanje odnosa ovisnosti o nasilniku što se ogleda u ekonomskoj ovisnosti, kao i ovisnosti o njezi i drugoj vrsti podrške. Daljnji razlozi se nalaze u teškoćama dokazivanja nasilja, posebno u suptilnim psihološkim oblicima i uskraćivanju njege kao oblika kažnjavanja, nedostatak edukacije i informacija o prihvatljivim i neprihvatljivim oblicima ponašanja, socijalnu isključenost, otežanu pristupačnost skloništa i nepovjerenje u sustav.

Kod utvrđivanja postojanja svih oblika nasilja nad osobama s invaliditetom, naročito verbalnog odnosno psihičkog, potrebno je prilagoditi postupanje svih tijela. U RH je i nadalje slaba mogućnost pronalaženja adekvatnih oblika neovisnog života koji bi bili alternativa životu u nasilju i ovisnosti o pomoći nasilnika zbog izostanka sveobuhvatne podrške za neovisno življenje, pristupačnog stambenog prostora ili skloništa, osobne asistencije i drugih programa utemeljenih na podršci u zajednici koji bi rasteretili obitelji osoba s invaliditetom. Skloništa je premalo i ne mogu zadovoljiti postojeće potrebe, a naročito nedostaje onih prilagođenih osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju.

Ministarstvu unutarnjih poslova upućeno je mišljenje i prijedlozi, kako bi se u postupanju policije sukladno ovlastima iz Zakona o policijskim poslovima i ovlastima, osigurala ravnopravnost osoba s invaliditetom, uvažavajući njihovu različitost. Prijedlozi su u potpunosti uvaženi.

Na Nacrt izmjena Kaznenog zakona upućeno je ponovno mišljenje i prijedlozi koji se tiču dodatne zaštite osoba s invaliditetom. Prijedlozi nisu uvaženi.

Zločin iz mržnje prema osobama s invaliditetom

Zločin iz mržnje je dodatna kvalifikacija nekog od kaznenih djela koja su propisana Kaznenim zakonom pri čemu je počinjenje kaznenog djela prema osobi s invaliditetom kao jednoj od zaštićenih kategorija otegotna okolnost koja zahtijeva propisivanje veće kazne. Od 57 zemalja koje su članice Organizacije za europsku sigurnost i suradnju samo njih 17 prepoznalo je zločin iz mržnje na osnovi invaliditeta na zakonodavnoj razini. Među tim zemljama koje prednjače u razvijenosti zakonodavnog okvira je i Hrvatska. Ono što nedostaje je poznavanje zakonodavstva odnosno njegova provedba u praksi. Hrvatska nije prijavila niti jedan slučaj što ukazuje na provedbeni jaz između zakona i prakse.

3.6. POŠTIVANJE DOMA I OBITELJI

U hrvatskom zakonodavstvu ne postoje odredbe kojima se roditeljima s invaliditetom osigurava pomoć u provođenju njihovih dužnosti u podizanju djece, a u društvu su prisutne predrasude prema osobama s invaliditetom kao nesposobnima za ostvarivanje roditeljske uloge jer ako ne mogu

samostalno voditi brigu o sebi, kako će voditi brigu o djetetu? Na ženu s invaliditetom se još uvijek gleda jednodimenzionalno - kroz njezin invaliditet ne uzimajući u obzir i ostala područja njenog života koja su sasvim identična s osobama bez invaliditeta (npr: bračni život, majčinstvo i sl.) i na kojima se sasvim opravdano, žena s invaliditetom želi afirmirati. Nesporno je da žena u invalidskim kolicima ne može na isti način voditi brigu o djetetu kao žena bez invaliditeta, ali to nikako ne smije biti razlogom da joj se uskrati majčinstvo i u tome pruži podrška.

3.7. ZDRAVLJE

Velik broj hrvatskih građana teško je pogođen posljedicama gospodarske krize i njezinim posljedicama od kojih je najteža sve veća nezaposlenost. Međutim, kad se radi o obiteljima osoba s invaliditetom, sudbina koju dijele s drugim hrvatskim obiteljima. Zbog iznimno velikih troškova koji proizlaze iz invaliditeta i dalje zaprimamo pritužbe o potrebama nadoplate pomagala, nedostupnosti zdravstvenih usluga, nedostatnog pružanja medicinske njege i fizikalne terapije u kući te općenito provođenja bolničke medicinske rehabilitacije. Također su zaprimljene pritužbe na odnos zdravstvenih djelatnika. Pravilnik o ortopedskim i drugim pomagalima u prošloj je godini izmijenjen i nadopunjavao 11 puta i to u većini na štetu osoba s invaliditetom, a sve s obrazloženjem, zbog nedostatka novčanih sredstava.

Sustav zaštite prava osoba s invaliditetom, posebice u dijelu osiguravanja ortopedskih i drugih pomagala, samo deklarativno prepoznaje važnost asistivne tehnologije za povećanje neovisnosti i dostojanstva osoba s invaliditetom i uklanjanje prepreka u okolini koje oštećenje pretvaraju u invaliditet.

Nedostatna je edukacija stručnog osoblja koje pruža zdravstvene usluge o specifičnostima osoba s invaliditetom, stoga je provedena anketa, provode se edukacije i upućene su preporuke.

Upućeni su prijedlozi za izmjenu podzakonskih akata koji reguliraju bolničku medicinsku rehabilitaciju i fizikalnu terapiju u kući.

Mentalno zdravlje

Zdravstvena zaštita i liječenje osoba s mentalnim oštećenjem regulirana je Zakonom o zaštiti prava pacijenata i Zakonom o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, koji nisu usklađeni u dijelovima koji se odnose na osobe pod skrbništvom.

Temeljem čl.26. Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama pravobraniteljica je dobila nove ovlasti u svrhu dodatne zaštite osoba s duševnim smetnjama.

Psihijatrija u zajednici

Sukladno čl. 14. st.1.t.17. Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, osoba s duševnim smetnjama ima pravo na osiguranu podršku u zajednici. U odnosu na prošlogodišnje razdoblje u sustavu nisu učinjeni nikakvi pomaci u smislu organizacije ovakvog vida pomoći osobama s duševnim smetnjama već je i nadalje težište na bolničkom, institucionalnom načinu liječenja.

3.8. JEDNAKOST PRED ZAKONOM

Pravobraniteljica je svojim primjedbama, prijedlozima, mišljenjem sudjelovala u izradi novog Obiteljskog zakona (NN, br. 75/14). Ustavni je sud svojim rješenje (NN, br. 5/15) od 12. siječnja 2015. g. pokrenuo postupak za ocjenu suglasnosti s Ustavom Obiteljskog zakona (NN, br. 75/14). U samom postupku donošenja Zakona, tijekom javne rasprave, pravobraniteljica je izražavala nezadovoljstvo odustajanjem od uvođenja sustava podrške u odlučivanju, kao alternative dosadašnjem sustavu zamjenskog odlučivanja. Iako prijedlozi pravobraniteljice nisu prihvaćeni u institut skrbništva novim Obiteljskim zakonom ipak jesu uvedene promjene koje predstavljaju minimalne pomake u većoj zaštiti ljudskih prava, a to je ukidanje mogućnosti lišavanja poslovne sposobnosti u cijelosti. Novim (suspendiranim) Obiteljskim zakonom moguće je osobu lišiti poslovne sposobnosti samo djelomično. (npr. samo u području raspolaganja imovinom ili za donošenje odluka vezano za liječenje, osobna stanja i sl.) te takav način pristupa ipak u određenoj mjeri poboljšava položaj osoba s invaliditetom.

3.9. DJECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom i dalje zaprima pritužbe roditelja djece s teškoćama u razvoju, koje ukazuju na nedostatak sustava rane intervencije, dijagnostike i (psihosocijalne)

rehabilitacije djece s razvojnim rizikom i s teškoćama u razvoju na pojedinom području Republike Hrvatske.

Autizam

Ne dovodeći u sumnju namjeru i želju da se po pitanju autizma u RH usustavi odgovarajuća skrb od najranije dobi – nažalost, mi niti nakon višegodišnjeg upornog ukazivanja na ozbiljne probleme još ne vidimo jasan smjer niti konkretne aktivnosti kojima će se učinkovito postići ono što je potrebno.

Pravobraniteljica je Saboru RH uputila posebno izvješće o autizmu kako bi kao najviše zakonodavno tijelo osigurao sukladno svojim ovlastima donošenje sasvim konkretnih odluka i poduzimanje konkretnih aktivnosti.

3.10. ODGOJ I OBRAZOVANJE

Predškolski odgoj, osnovno i srednjoškolsko obrazovanje

Prema broju zaprimljenih pritužbi iz područja odgoja i obrazovanja zamjećujemo da se načelo inkluzivnog obrazovanja učenika s teškoćama u razvoju u sve većoj mjeri implementira u sustav općeg odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Pritužbe na nemogućnost uključivanja u dječji vrtić ili redovnu školu sve su rjeđe, ali pritužbe se odnose na kvalitetu osigurane podrške odgojno-obrazovnoj inkluziji djece s teškoćama.

Najveći broj pritužbi u tom smislu odnosi se na uslugu pomoćnika – njihovo financiranje, različiti načini financiranja te posljedično i problem fluktuacije pomoćnika, nedovoljnu edukaciju. Isto tako, roditelji se pritužuju zbog nekorištenja i drugih oblika podrške djetetu s teškoćama u razvoju – prvenstveno se misli na edukaciju odgajatelja i nastavnika za rad s djetetom.

Br.	Razina obrazovanja	Broj djece	Broj djece s teškoćama
1.	Predškolski odgoj	159.591	5.972 (5,46%)
2.	Osnovnoškolski	325.185	17.508 (5,83%)

Stoga je vidljivo da **310 prava na integraciju** primijenjenih do kraja 2014. g. ne zadovoljava potrebe djece s teškoćama u razvoju². Taj se oblik podrške gotovo ne koristi, unatoč činjenici da se radi o resursu kojega imamo u sustavu i za kojega nije potrebno nalaziti posebne načine financiranja.

Isto tako uočili smo svojevrsnu zadržku u korištenju vanjske stručne pomoći nastavnom osoblju od strane stručnjaka ili podrške savjetnika ili mobilnog tima AZOO³. Kako bismo dobili realniji uvid u intenzitet korištenja ovih vrijednih oblika podrške, zatražili smo od Agencije podatke o aktivnostima savjetnika i mobilnog tima, pogotovo onih koji su ostvareni na traženje pojedinih obrazovnih institucija. Prema podacima dobivenim od Agencije, od 2008.-2014. g. održana su 22 stručna usavršavanja na temu rada s učenicima s teškoćama za oko 700 nastavnika. U 2013./2014. organizirana su tri stručna skupa za oko 120 nastavnika. Veliki interes za stručnim usavršavanjem vezano uz rad s učenicima s teškoćama pokazale su strukovne škole i nastavnici iz Varaždinske, Međimurske, Brodsko-posavske, Požeško-slavonske, Primorsko-goranske, Sisačko-moslavačke i Zagrebačke županije. Za pružanje stručne podrške odgojno-obrazovnim institucijama imenovano je 7 mobilnih timova (broj varira po potrebi, a u prosjeku je po 5 stručnjaka u mobilnom timu). Mobilni tim odaziva se pozivu pojedine škole te se timovi formiraju ovisno o vrsti teškoće kod učenika.

Srednjoškolske ustanove još uvijek nisu prihvatile obrazovnu inkluziju kao pravo učenika s teškoćama u razvoju, ni stručno usavršavanje kao oblik podrške inkluziji.

Na području obrazovanja nakon prosvjeda roditelja djece s teškoćama donesen je Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju koji je bio u pripremi 6 godina.

² Podaci MSPM, stanje na dan 31.12.2014.

³ Agencija za odgoj i obrazovanje

Visokoškolsko obrazovanje

Najveći broj obraćanja studenata s invaliditetom Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom bio je vezan uz fazu upisivanja na fakultete odnosno traženje informacija o dokumentaciji koju je potrebno priložiti te drugim okolnostima studiranja s invaliditetom. Kao što smo isticali i u prijašnjim izvještajnim razdobljima, kao i osnovno i srednjoškolsko obrazovanje, uključivanje osoba s invaliditetom u visokoškolsko obrazovanje zakonski je neregulirano. Nisu definirane procedure kojima bi se definirali načini na koji se studentima s invaliditetom pruža podrška, kao i uvjeti pod kojima se pruža, a institucionalne službe i stručna tijela za potporu studentima s invaliditetom na mnogim sveučilištima nisu kapacitirana.

Većina fakulteta omogućava izravni upis osobama sa 60 i više posto invaliditeta. Smatramo da bi izravni upis trebao biti kompenzacija za suženi izbor zanimanja koje studenti zbog svog oštećenja imaju. Međutim, u sustavu nedostaje procjena potrebnih prilagodbi kao i preporuka o zanimanjima gdje nemogućnost da se i uz prilagodbe i podršku obavljaju nužni dijelovi nekog zanimanja odnosno studija neće dovesti do mogućnosti da se obavlja zanimanje za koje se student obrazuje.

MZOS je donijelo Nacrt prijedloga Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na financijsku pomoć za podmirenje dijela troškova prijevoza za redovite studente s invaliditetom sveučilišnih i stručnih studija i studente s invaliditetom poslijediplomskih studij. Iz perspektive Ureda pravobraniteljice nije bilo bitnih prijedloga za izmjenu.

3.11. OSPOSOBLJAVANJE I REHABILITACIJA

Radna terapija

Tijekom 2014. godine nije bilo značajnih pomaka u prepoznatljivosti većeg zapošljavanja radnih terapeuta kao dijela stručnog tima u raznim područjima.

Profesionalna rehabilitacija

Budući da je osnivanje centara za profesionalnu rehabilitaciju predviđeno u 2015. godini, tijekom 2014. godine ne bilježe se promjene u sustavu profesionalne rehabilitacije u odnosu na prethodnu, ali i ranije godine. Po pitanju profesionalne rehabilitacije u 2014. godini jedinu značajniju promjenu u odnosu na 2013. godinu i prethodne godine nalazimo u stvaranju zakonske osnove kao nužnog okvira unutar kojega će se tek razvijati sustav profesionalne rehabilitacije. Premda je Pravilnik o profesionalnoj rehabilitaciji i centrima za profesionalnu rehabilitaciju osoba s invaliditetom donesen u travnju 2014., tek nakon osnivanja centara za profesionalnu rehabilitaciju moguće je očekivati značajnije promjene – vjerojatno u 2015. godini.

3.12. ZAPOŠLJAVANJE I RAD

Zapošljavanje i rad je i dalje jedno od prva tri područja u kojima su se najčešće obraćale osobe s invaliditetom. Zaprimljeno je 183 podnesaka pisanim putem, osobno i putem telefona. Stranke su se pritužile na postupak zapošljavanja, dokazivanje invaliditeta te podnosile pritužbe radi diskriminacije i općenito ostvarivanja prava iz Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom. Također su tražile savjete kome se trebaju obratiti za ostvarivanje prava te općenito informacije o novom Zakonu i podzakonskim aktima.

Tijekom 2014. godine uputili smo niz prijedloga i mišljenja na zakonske i podzakonske akte u ovom području kako bi se unaprijedilo i povećalo zapošljavanje osoba s invaliditetom.

Prava iz radnog odnosa

S obzirom na to da smo u prethodnim izvješćima o radu Ureda u više navrata pojašnjavali radno pravo, vidljivo je da se osobe s invaliditetom i dalje susreću s nizom izazova na radnom mjestu. Pritužbe su se odnosile na nerazumijevanje i omalovažavanje od poslodavca i drugih suradnika, neosiguravanje fleksibilnog radnog vremena, neopravdanih razloga za otkaz te drugih prava sukladno ugovornim odnosima. Unatoč našim prijedlozima tijekom 2013., izmjenama Zakona o radu koje su stupile na snagu početkom 2014. godine, prijedlozi nisu uvaženi. Prijedlozi su se odnosili na, ne samo zadržavanje dotadašnje zaštite radnika – osoba s invaliditetom, već i jačanje njihovog položaja, uvođenjem različitih oblika zaštite kao i definiranje razumne prilagodbe u skladu s EU Direktivom 2000/78/EZ.

3.13. PRISTUPAČNOST, MOBILITET I STANOVANJE

Tijekom 2014. godine zaprimljeno je u području pristupačnosti i mobilnosti *134 zahtjeva* na osnovu čega su upućene *142 preporuke i upozorenja*, dano *45 savjetovanja telefonskim putem* te su tražena izvješća od nadležnih tijela, kako bi se utjecalo na uklanjanje prepreka radi nepristupačnosti građevina javne namjene, sprječavanje nepropisnog parkiranja i zlouporaba korištenja prava na znak pristupačnosti te uskraćivanja razumne prilagodbe u području stanovanja. Prema podacima iz zaključenih predmeta do kraja 2014., najčešće se radilo o povredama Zakonom zajamčenih prava, povredama odredbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom te prava koja su se odnosila na grupacije osoba s invaliditetom.

Pristupačnost

Pristupačnost je jedan od preduvjeta za uključivanje osoba s invaliditetom u zajednicu. Međutim, unatoč svim pozitivnim pomacima, natječajima ministarstava koji osiguravaju financijska sredstva, još uvijek su nedovoljne mjere koje se poduzimaju od lokalne do nacionalne razine. Prostori u kojima su državne službe od posebnog značaja za osobe s invaliditetom kao što su Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, centri za socijalnu skrb, uredi Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, bolnice i liječnici opće prakse i dalje su nepristupačne u značajnoj mjeri, podaci o prostorima koji su pristupačni ili se takve usluge pružaju u alternativnim pristupačnim prostorima su nedostupni. Sudovi imaju osobito nisku razinu pristupačnosti.

Unatoč zakonodavstvu, problemi su u ne osiguravanju pristupačnosti, neučinkovitosti sankcija kod kršenja propisa bez obzira radi li se o javnim objektima ili privatnim zgradama. Tu je i nedostatak izdvajanja financijskih sredstava za provedbu propisa u osiguranju pristupačnosti u različitim područjima.

Mobilitet

Usluge prijevoza - U RH mnoge sredine nemaju javni prijevoz prilagođen osobama s invaliditetom koje se kreću uz pomoć inv. kolica ili nekih drugih pomagala čime im je otežano kretanje odnosno pristup dobrima i uslugama. Obilaskom mnogih sredina diljem RH u proteklim godinama, a posebno izdvajajući neke koje smo obišli u 2014. godini primjećujemo da dostupnost prilagođenog prijevoza u lokalnim sredinama prepuštena je volji i senzibilitetu, a time i odlukama gradova i županija, hoće li s organizacijama civilnog društva osigurati djeci i odraslim osobama s invaliditetom toliko važan element za kretanje – prijevoz prilagođenim vozilom.

Pravo na znak pristupačnosti - Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je tijekom 2013. godine, a i u više navrata tijekom 2014. godine, održao sastanke te uputio niz preporuka i prijedloga u svrhu poduzimanja mjera i aktivnosti kako bi se izmijenio Pravilnik o znaku pristupačnosti (NN, br. 78/08), odnosno odredbe navedenog Pravilnika s obzirom na ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju kao i unaprjeđenje provedbe odnosno izdavanje znaka pristupačnosti od strane ureda državne uprave po županijama. Naime, prema saznanjima od osoba s invaliditetom, predstavnika udruga kao i tijela koja provode izdavanje i kontrolu sprečavanja zlouporaba, vidljivo je da postoji niz manjkavosti i nejasnih tumačenja. I dalje nije reguliran način bolje kontrole nepropisnog parkiranja na označenim parkirališnim mjestima za osobe s invaliditetom.

Pravo na oslobađanje od plaćanja godišnje naknade za uporabu cesta i oslobađanje od plaćanja cestarine - Iako je tijekom 2014. smanjen broj pritužbi i upita osoba s invaliditetom i roditelja djece s teškoćama u razvoju vezano uz povredu prava na oslobađanje od plaćanja cestarine, smatramo da nije bilo značajnijih pozitivnih pomaka u odnosu na prethodna razdoblja s obzirom na to da nije došlo do promjene propisa u ovom području. Nastavno na prošlogodišnje izvještajno razdoblje u Pravobraniteljica je i dalje postupala u svrhu poboljšanja kriterija za ostvarivanje ovog prava te sprječavanja zlouporaba.

Pomorski i željeznički promet

U odnosu na prethodno razdoblje nije bilo značajnijih pomaka.

Pristupačan turizam

Kada govorimo o turizmu s aspekta osoba s invaliditetom, prema našim saznanjima vidljivi su pozitivni pomaci, međutim još uvijek postoji značajan prostor za unaprjeđenje – od turističkih ponuda, pristupa putničkim agencijama, prijevoza u svim segmentima, hotelskog i drugih načina smještaja,

kulturnih i rekreacijskih sadržaja, pristupačnosti plaža, i dr. s tim da je poseban problem u odlasku, boravku i korištenju sadržaja na otocima.

Stanovanje

Tijekom prošle godine zaprimili smo veći broj pritužbi osoba s invaliditetom koje se odnose na nepristupačnost vlastitog stambenog prostora. Naime, kada se radi o vlastitom stanu ili kući, pitanje prilagodbe istoga za potrebe kretanja osobe s invaliditetom odgovornost je samog vlasnika odnosno njegove obitelji; u tom slučaju potrebne preinake i adaptacije prostora stanovanja ovise isključivo o materijalnim mogućnostima vlasnika. Od strane državnih tijela ili institucija ne postoje mogućnosti (su)financiranja ovih prilagodbi pod povoljnijim uvjetima.

Druga kategorija osoba s invaliditetom su one koje žive u stambenim jedinicama čiji su vlasnici, ali su dio manjih ili većih stambenih cjelina sa zajedničkim suvlasničkim prostorima. U ovim slučajevima za potrebe prilagodbi za kretanje osoba s invaliditetom postoje zakonske mogućnosti, ali su one teško ostvarive u slučajevima kada nije moguće dobiti suglasnost svih suvlasnika ako sredstva za tu namjenu treba osigurati iz zajedničke pričuve. U svim drugim slučajevima koji se tumače kao zajedničke poboljšice, Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN, br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14) ne propisuje obvezu usuglašavanja ostalih suvlasnika, no poboljšica ovisi o (ne)postojanju potrebnih sredstava pričuve.

3.14. NEOVISNO ŽIVLJENJE I ŽIVOT U ZAJEDNICI

U analizi pritužbi iz područja socijalne zaštite, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom uočava značajan porast pritužbi zbog povrede prava na pristup socijalnim uslugama. Pritužbe se odnose na kvalitetu pružene usluge (nedovoljan broj stručnih djelatnika), na visinu participacije u plaćanju cijene usluge te na nepostojanje određene socijalne usluge koja bi podržavala neovisno življenje i život u zajednici. Ovo se posebno odnosi na uslugu rane intervencije i rehabilitacije na određenom području RH te uslugu asistencije odnosno njege od strane člana obitelji (roditelj njegovatelj ili njegovatelj). To pravo treba regulirati kao podršku neovisnom življenju, ostanku u obitelji i sprečavanju smještaja te proširiti krug mogućih njegovatelja u obitelji, a naknadu i ostala prava regulirati drugačije nego do sada, posebno u dijelu duljine boravka djeteta u obrazovnoj i dr. ustanovi. Isto tako, potrebno je urediti krug korisnika ovog prava na nediskriminirajući način, prije svega u odnosu na težinu invaliditeta.

Pravo na status roditelja njegovatelja i status njegovatelja - Ovo je jedna od najvažnijih usluga koja osobama s najtežim invaliditetom osigurava život u obitelji, a koja je bila i predmet najvećeg broja upita i pritužbi građana pravobraniteljici u 2014. godini.

Proces deinstitutionalizacije - Kako bi RH osigurala provođenje članka 19. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, treba se uz započeti proces deinstitutionalizacije smještenih osoba, intenzivnije raditi na razvoju usluga podrške neovisnom življenju. Bez razvijenih dostupnih usluga teško i sporo će se smanjivati i dalje velike liste čekanja na smještaj u domove. U provođenju Plana deinstitutionalizacije i transformacije domova (2010.) Republika Hrvatska sporo napreduje.

Usluga asistenta - Jedna od najznačajnijih usluga koje podržavaju neovisno življenje u zajednici svakako je i usluga osobnog asistenta, ali je još uvijek na razini projekta.

3.15. PRIMJERENI ŽIVOTNI STANDARD I SOCIJALNA ZAŠTITA

Ostvarivanje prava na primjereni životni standard za osobe s invaliditetom je najučestalije područje pritužbi pravobraniteljici za osobe s invaliditetom tijekom 2014. godine. Kada govorimo o području primjerenog životnog standarda, ne možemo govoriti samo o pristupu novčanim naknadama (uključujući i one za osiguravanje odgovarajuće prehrane, odjeće i obuće i dr.), nego i pristupu odgovarajućim uslugama koje su potrebne osobama s invaliditetom i njihovo što neovisnije življenje (asistencija, usluge rehabilitacije, boravka i dr.), pitanje stanovanja (pristup programima stambenog zbrinjavanja, ali i pristupa energiji, plaćanja režijskih troškova, i dr.), te konačno obrazovanju i zapošljavanju.

Sveukupna socijalna i ekonomska situacija u zemlji na osobe s invaliditetom se odražava u još većoj mjeri te su one u značajnijoj mjeri sklonije riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Specifične

potrebe u području zdravlja, obrazovanja, zapošljavanja i rada te potrebe u svakodnevnom životu, za društvo predstavljaju obavezu uklanjanja prepreka i osiguravanja potrebne podrške, dok za osobe s invaliditetom one predstavljaju rizik za smanjene mogućnosti prevladavanja nepovoljnih životnih okolnosti i povećani izdatak. I to ne samo za osobe s invaliditetom, nego i članove njihove obitelji koji su često, zbog nedostatka podrške iz okoline, izloženi opasnosti od slabije kvalitete življenja, kao i manjim šansama za osobno i društveno napredovanje.

Socijalna skrb

Pristup socijalnim naknadama samo je jedna od odrednica prema kojoj možemo utvrđivati stupanj siromaštva osoba s invaliditetom. Odredbe Zakona o socijalnoj skrbi⁴ (u daljnjem tekstu – ZSS) detaljnije smo analizirali u Godišnjem izvješću POSI za 2013. g⁵, obzirom da su sadržane u primjedbama koje smo dali u procesu donošenja Zakona o socijalnoj skrbi. Najvažnije područje naše kritike su odredbe o zajamčenoj minimalnoj naknadi (u daljnjem tekstu ZMN), i to: nema diferencijacije prava, niski/sniženi iznosi naknade, uvjeti za ostvarivanje prava (što se smatra prihodom), osobna invalidnina i cenzusu.

Ne želeći biti „zloguki prorok“, iz pritužbi koje zaprimamo vidljivo je da poteškoće stvarno postoje u dijelu koji se odnosi na sve navedeno - utvrđivanje prihoda i što se smatra ili ne smatra prihodom, cenzus za ostvarivanje osobne invalidnine, krug osoba koje mogu biti njegovatelji osobi s najtežim invaliditetom te procesne odredbe i odnos službenika prema korisnicima/strankama.

Prema podacima o socijalnim naknadama i uslugama pruženim u sustavu socijalne skrbi vidljivi su trendovi u broju odobrenih pomoći, odnosno obuhvatu osoba.

Pristup socijalnim naknadama

U velikom broju pritužbi koje zaprima pravobraniteljica za osobe s invaliditetom koje se odnose na područje prava iz sustava socijalne skrbi, osobe iskazuju nemogućnost da sredstvima kojima raspolažu, osiguraju barem primjerenu kvalitetu življenja. Utvrđena visina ZMN prema Zakonu o socijalnoj skrbi jako je niska i ne omogućava primjerenu kvalitetu života za bilo koju osobu, a pogotovo za osobu s invaliditetom.

Inkluzivni dodatak - Donošenje Zakona o inkluzivnom dodatku trebalo bi riješiti pitanje podmirivanja troškova koji proizlaze iz invaliditeta. S Ministarstvom socijalne politike i mladih je dogovoreno da se započne sustavno rješavanje inkluzivnog dodatka u rujnu 2014.⁶

Osobna invalidnina i prihod

Zasnivanje radnog odnosa i ostvarivanje čak i minimalnog prihoda zapreka je da osoba s invaliditetom ostvaruje pravo na osobnu invalidninu. Pravobraniteljica je već i ranije u više navrata naglašavala da zakonska formulacija čl. 55.st.3. stavlja u nejednaki položaj osobe s invaliditetom ovisno o tome da li ostvaruju prihod ili mirovinu i to tako da diskriminira osobe s invaliditetom koje ostvaruju prihod. Vezano uz određivanje što se smatra prihodom kod ostvarivanja prava na osobnu invalidninu, zatražili smo od nadležnog Ministarstva tumačenje zakonskih odredbi, te uputili prijedlog za izmjenu odredbe Zakona. Naime, učestale su pritužbe osoba s invaliditetom na neujednačenost postupanja centara za socijalnu skrb kod utvrđivanja prihoda koji utječu na ostvarivanje prava na osobnu invalidninu. Pravobraniteljici se obraćaju osobe s teškim invaliditetom kojima prestaje pravo na invalidninu jer je utvrđeno da su ostvarili stipendiju za studiranje, da imaju stambenu štednju, odštetu preko osiguravajućeg društva ili da imaju ušteđen određeni iznos sredstava.

Centri za socijalnu skrb

Uz poteškoće u pristupu socijalnim naknadama koje bi omogućile zadovoljavajuću kvalitetu života i podmirivanje osnovnih životnih potreba, povećan je i broj pritužbi na centar za socijalnu skrb i djelatnike centara. Činjenica je da nezadovoljstvo njihovih korisnika u jednom dijelu ima karakter personaliziranja općeg nezadovoljstva sustavom koji nedovoljno ili uopće ne pomaže u prevladavanju teškoća. Također je činjenica da socijalnim radnicima i drugim stručnjacima čvrsto zadani okviri za ostvarivanje pojedinih prava u ovom sustavu, ne dozvoljavaju drugačije upravne odluke. Međutim, u

⁴ Zakon o socijalnoj skrbi (NN, br. 157/13, 152/14)

⁵ Izvješće pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2013.g., www.posi.hr.

⁶ Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske-SOIH

određenoj mjeri angažman stručnjaka centara za socijalnu skrb nedostatan je u dijelu stručnog rada i nematerijalnih oblika pomoći – građani se pritužuju uglavnom na nezainteresiranost, ne dobivaju savjetodavnu podršku, nemaju povjerenje u informacije koje od centra dobivaju. Veliki broj građana Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obraća se da provjeri informacije dobivene od njihovih socijalnih radnika.

3.15.2. Mirovinsko osiguranje

Kao i u prethodnim razdobljima, tijekom 2014. godine pokazalo se da je mirovinsko osiguranje uz socijalnu skrb, zapošljavanje i zdravstveno osiguranje jedno od značajnijih područja za ostvarivanje prava osoba s invaliditetom. Najčešće se radilo o pritužbama na ishode postupaka radi ostvarivanja prava na invalidsku mirovinu, obiteljsku mirovinu, doplatka za djecu i savjetovanja o pravima, ali i na dugotrajnost samog postupka od podnošenja zahtjeva pa do donošenja rješenja o invalidnosti (pozivanje na vještačenje). Vezano uz novi Zakon o mirovinskom osiguranju postoje velike polemike jer je isti uveo značajne promjene u odnosu na, do tada važeći stari Zakon o mirovinskom osiguranju. Jednu od najznačajnijih pozitivnih promjena novog ZOMO smatramo proširivanje čl. 69. koji je djeci - osobama s invaliditetom, korisnicima obiteljske mirovine omogućio pravo na rad. Za vrijeme trajanja radnog odnosa, obustavlja im se isplata obiteljske mirovine, a nakon prestanka zaposlenja, ponovno se uspostavlja. Također je propisano da dijete koje je pravo na obiteljsku mirovinu steklo na osnovi potpunog gubitka radne sposobnosti, ako se zaposli, ne gubi pravo na obiteljsku mirovinu. Ovom mjerom potiču se osobe s invaliditetom na školovanje, na rad i uključivanje u društvo bez straha za svoju budućnost ako se ispostavi da ne mogu opstati u svijetu rada.

Stalne izmjene i dopune mirovinskih propisa o pravima i doprinosima uzrokuju pravnu nesigurnost građana koji ne znaju kada i koliko dugo imaju, a kada gube neko pravo ili obvezu, gdje također postoji problem s pogrešnim upućivanjem ili nedostatnim informiranjem stranaka.

Pravo na doplatku za djecu

Kao i prethodnih godina, tako i u 2014., Uredu pravobraniteljice su se obraćali roditelji djece s teškoćama u razvoju koji su odbijeni u svom zahtjevu za ostvarivanjem dječjeg doplatka za svoju djecu koja imaju teže oštećenje zdravlja nakon navršene 27. godine, pritužujući se da su stavljeni u neravnotežan položaj naspram onih roditelja koji su to pravo ostvarili do 01.01.2002. godine i kojima po spornom članku 38. Zakona o doplatku za djecu (NN, br. 94/01, 138/06, 107/07, 61/11. i 112/12) pripada doplatku za djecu i nakon navršene 27. godine života, do donošenja posebnog propisa o pravima osoba s invaliditetom. Ova nejednakost nije otklonjena niti u protekloj godini.

3.16. SUDJELOVANJE U POLITIČKOM I JAVNOM ŽIVOTU

Ostvarivanje biračkog prava

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom zaprimila je više prijava na kršenje biračkog prava osoba s invaliditetom na izborima za predsjednika Republike Hrvatske održanim 2014. godine. U najvećem broju slučajeva pritužbe su se odnosile na nepristupačnost biračkih mjesta dok se u jednom slučaju pritužba odnosila na neprimjereno ponašanje članice biračkog odbora prema osobi s invaliditetom. Iz postupanja po pritužbama vidljivo je da se nepristupačnost biračkih mjesta ne može pravdati nedostatkom financijskih sredstva već prije odsustvom svijesti o poštivanju ljudskih prava i ravnopravnosti osoba s invaliditetom.

3.17. SURADNJA S ORGANIZACIJAMA OSOBA S INVALIDITETOM

U 2014. godini učestalo su se obraćale udruge osoba s invaliditetom iz različitih dijelova Hrvatske pritužujući se zbog neodobravanja financijskih sredstava za rad udruga putem projekata zbog nedovoljno obrazloženih razloga ili zbog manjih tehničkih propusta u natječajnoj dokumentaciji. Udruge koje su nam se obratile ukazuju i da Nacionalna zaklada na neki način ne prepoznaje posebnost uloge udruga osoba s invaliditetom i onih koje djeluju u korist osoba s invaliditetom kao pružatelje usluga. Činjenica je da u nedostatku drugih servisa, udruge pružaju usluge o kojima izravno ovisi kvaliteta života i zdravlje osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju. Za udruge bi neodobravanje sredstava za pojedini projekt značilo i neisplatu plaća zaposlenima, ali još važnije – za osobe s invaliditetom prestaje se provoditi određena usluga. Osim navedenih problema, ukazuje se na teškoće s terminima natječaja, sklapanjem ugovora i isplatom odobrenih sredstava.

Pravobraniteljica je provela niz aktivnosti te dala podršku mnogim organizacijama civilnog društva.

3.18. SUDJELOVANJE U KULTURNOM ŽIVOTU, REKREACIJI, RAZONODI I SPORTU

Kultura - Iako država financira programe i projekte koje provode organizacije civilnog društva u suradnji s institucijama, afirmirajući kreativne, umjetničke i intelektualne potencijale djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom, sredstva koja se osiguravaju u tu svrhu nisu dovoljna. Učinjeni su značajni pozitivni pomaci od lokalne do državne razine kako bi kulturni sadržaji bili dostupni osobama s invaliditetom. Međutim, i dalje je sudjelovanje u mnoštvu kulturnih događanja izrazito otežano zbog različitih prepreka, prvenstveno neprilagođenosti prostora u kojima se održavaju različite radionice, predstave, i druge aktivnosti u kulturi, te izostanka potpora (prijevoz, asistencija, pratnja i sl.). Sve veći broj osoba s invaliditetom kod izjašnjavanja o najvažnijim objektima, odnosno prostorima gdje je neophodno osigurati pristupačnost, navode da su to prostorije i zgrade s kulturnim sadržajima.

Sport - Specijalna olimpijada Hrvatske je registrirana kao nacionalni sportski savez i član je Hrvatskog olimpijskog odbora. Osnovana je 22. travnja 1992. godine i dio je svjetskog pokreta osoba s intelektualnim poteškoćama – Special Olympics international koji uključuje preko 170 zemalja.

S obzirom na to da Specijalna olimpijada nije prepoznata u Zakonu o sportu, pravobraniteljica je uputila mišljenje i preporuku na prijedlog Zakona o dopunama Zakona o sportu navodeći kako podržava prijedlog Specijalne olimpijade Hrvatske na Nacrt prijedloga Zakona o dopunama Zakona o sportu, s konačnim prijedlogom Zakona. Preporuke su između ostalog obrazložene činjenicom kako u trenutno važećem Zakonu o sportu (NN, br. 71/06, 124/10, 124/11, 86/12 i 94/13) nigdje nije prepoznata Specijalna olimpijada Hrvatske kao krovna sportska organizacija osoba s intelektualnim teškoćama čime nisu uvažene javne potrebe osoba s intelektualnim poteškoćama.

3.19. MEĐUNARODNA SURADNJA

Razmjena međunarodnih iskustava realizirala se kroz sudjelovanja predstavnika Ureda pravobraniteljice na skupovima i edukacijama kao što je sudjelovanje na **Radnom forumu o provedbi Konvencije o osobama s invaliditetom u Europskoj uniji**. U ovom izvještajnom razdoblju naročito je bilo naglašeno podnošenje paralelnih izvješća UN-ovim odborima, posebice rad na podnošenju **Paralelnog izvješća** u svojstvu nezavisnog mehanizma za praćenje provedbe Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i **Univerzalnog periodičnog izvješća**. Pravobraniteljica je organizirala dva skupa u svrhu prenošenja međunarodnih iskustava i dobre prakse: **seminar o zločinu iz mržnje nad osobama s invaliditetom** i stručni skup **Razumna prilagodba - preduvjet ravnopravnosti osoba s invaliditetom u obrazovanju, radu i pri zapošljavanju**. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom sudjelovala je na konferenciji o pristupačnosti i univerzalnom dizajnu u sklopu **Projekta Zero - za svijet bez barijera**. Od međunarodnih konferencija održanih u Zagrebu istaknuli bi europsku konferenciju *“Monitoring primjene UN KPOSI u praksi - Stajalište nacionalnih i europskih organizacija osoba s invaliditetom o Izvješću EU Ujedinjenim narodima”* u organizaciji Europskog foruma za osobe s invaliditetom (EDF). U sklopu svojih studijskih putovanja Ured su posjetile delegacije Ministarstva socijalne politike iz Turske i pravobraniteljstva za ravnopravnost spolova Egipta. Međunarodne institucije koje su kontaktirale Ured POSI prilikom sastavljanja svojih izvještaja u području stanja prava osoba s invaliditetom u RH bile su Američko veleposlanstvo, EU Agencije za temeljna prava (Fundamental Rights Agency) preko Centra za mirovne studije, Human Rights Watch, MDAC i Zero project. Održani su sastanci i razmjena iskustava s Europskim forumom osoba s invaliditetom, Belgijskim forumom osoba s invaliditetom, Međufederalnim centrom za jednake mogućnosti Belgije, Okvirom za zaštitu, praćenje i promicanje Konvencije na razini Europske unije kojeg čine Europska komisija, Europski parlament, Europski pravobranitelj, Agencija za temeljna prava i Europski forum osoba s invaliditetom, Odjela za migracije, međukulturalno obrazovanje i jezičnu politiku pri Ministarstvu obrazovanja i ženskih poslova Austrije i **Međunarodne specijalne olimpijade, Specijalne olimpijade Europe i Specijalne olimpijade Hrvatske**, američke **Zaklade Golisano** i predstavnika **Instituta za tehnologiju Rochester**. Savjetnica pravobraniteljice sudjelovala je na Stručnom sastanku o pravu osoba s invaliditetom da žive neovisno i budu uključene u zajednicu u organizaciji Agencije za temeljna prava Europske unije (FRA).

3.20. PODIZANJE RAZINE SVIJESTI

Pravobraniteljica je u 2014. godini svoju zadaću podizanja razine svijesti o osobama s invaliditetom provodila organiziranjem događanja, posjetima udrugama osoba s invaliditetom, obilascima gradova, sudjelovanjem na skupovima u organizaciji udruga osoba s invaliditetom i drugih institucija, sudjelovanjem u medijima, preko internetske stranice Ureda, održavanjem predavanja na visokim učilištima te kroz druge aktivnosti. Održano je 11 predavanja na 10 obrazovnih ustanova, izlagali smo na 211 događanja, a prisutnost Ureda pravobraniteljice zabilježena je u ukupno 73 različita medija. Ured bilježi 214 gostovanja u medijima ili davanja odgovora na upite novinara.

Pravobraniteljica je tijekom 2014. godine organizirala 11 aktivnosti od kojih ističemo obilježavanje Međunarodnog dana žena kojim je pozornost javnosti nastojala usmjeriti na položaj žena s invaliditetom koje su smještene u ustanovama. U sklopu obilazaka županija održana su savjetovanja osoba s invaliditetom i sastanci s lokalnom samoupravom i institucijama u Varaždinu, Lepoglavi, Puli, Vinkovcima, Velikoj Gorici, Belom Manastiru, Gunji, Vukovaru i Slavonskom Brodu.

3.21. RIZIČNE SITUACIJE I HUMANITARNA KRIZNA STANJA

Uslijed katastrofalnih posljedica uzrokovanih poplavama u svibnju 2014., stradale su i obitelji čiji su članovi osobe s invaliditetom i djeca s teškoćama u razvoju. Iako su nadležna tijela, udruge, kao i druge različite organizacije pomogle da se osobe s invaliditetom i djeca s teškoćama u razvoju s obiteljima smjeste u najpovoljnije oblike smještaja te se zbrinu, vidljivo je da je potrebno učiniti još više kako bi ova populacija građana s izrazito velikim potrebama bila zbrinuta i vraćena u svoje domove. Sukladno navedenom preporučujemo da se napravi analiza provedenih postupaka tijekom poplava u svibnju 2014. kako bi se što kvalitetnije razradili operativni planovi i planovi za civilnu zaštitu koji sadrže odredbe o evakuaciji i spašavanju osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju te da se u takvim nepredvidivim slučajevima ipak osiguraju unaprijed financijska sredstva koja bi omogućila jednoj od najosjetljivijih populacija građana mogućnost povratka u svakodnevne aktivnosti, što prije od trenutka nastanka nesreće.

4. OPĆE I FINANCIJSKO POSLOVANJE UREDA

Na dan 31.12.2014. godine u Uredu je bilo zaposleno 9 državnih službenika/ce (od navedenog broja 2 službenice rade na pola radnog vremena na mjestu administrativne tajnice, a jedna službenica je zamjena za službenicu za vrijeme rodiljnog dopusta) i 3 dužnosnika/ce. Premda bilježimo kontinuirani rast pritužbi, ali i brojnih aktivnosti u zaštiti ljudskih prava osoba s invaliditetom, čime je otežano izvršavanje zadataka iz djelokruga rada, od 2010. godine financijska sredstva Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom namijenjena za zapošljavanje nisu bila povećavana pa time nisu ni zapošljavani novi djelatnici – jedino kao zamjene. Upravo iz navedenih razloga mijenjan je 2013. godine Pravilnik o unutarnjem redu koji predviđa zapošljavanje većeg broja djelatnika posebno u stručnoj službi, međutim Pravobraniteljica nije imala mogućnost zapošljavanja jer nije imala na raspolaganju odobrena financijska sredstva.

Unatoč nalogu Državnog arhiva za vođenje poslova pisarnice i uredskog poslovanja, tek su proračunom u 2014. godini stvoreni neki od preduvjeta za isto. Tako je između ostalog izrađen programski sustav koji bi podržavao elektronsku obradu podataka koja je nužna za prikazivanje statističkih podataka, međutim on se i dalje ne koristi u punom opsegu jer nedostaje djelatnik za poslove pisarnice i arhive. Financijska sredstva za zapošljavanje potrebnog djelatnika nismo imali na raspolaganju u 2014., što je rezultiralo da svi postojeći djelatnici nisu koristili navedeni programski sustav u svakodnevnom radu. Također je značajno za navesti da je pravobraniteljica obrazloženjem uspjela zadržati isti iznos planiranih financijskih sredstava koja su odobrena u državnom proračunu početkom 2014. godine, iako je bilo predviđeno smanjenje financijskih sredstava u proračunu tijekom preraspodjele u ožujku 2014. godine.

Financijsko poslovanje

Sukladno članku 105. st. 1. i 3. Zakona o proračunu, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom dostavio je Ministarstvu financija i Državnoj reviziji godišnji obračun i godišnji izvještaj za 2014. godinu. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je osnovan i radi na temelju Zakona o pravobraniteljstvu za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07). Rashodi za zaposlene planirani su u iznosu

od **2.096.704** kn, a potrošeno je **2.014.492** kn ili **96,08 %**. Iznos na stavkama za materijalne izdatke u 2014. godini iznosio je **972.469** kn, a na stavkama za financijske rashode **1.164** kn. Ukupna potrošnja sredstava namijenjenih za materijalne rashode iznosi **881.861** ili **96,08%**, a za financijske rashode **1.099** kn odnosno **94,42 %**. Planirana sredstva za opremanje u 2014. iznosila su **49.000** kn, a koja su izvršena u **100%**-tnom iznosu sukladno planiranom. Od planiranih sredstava u iznosu od **3.119.337** kn, ukupni rashodi iznose **2.946.452** kn ili **94,46%**.

5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Jednakost i nediskriminacija

Najviše pritužbi na diskriminaciju na osnovi invaliditeta u 2014. godini jednako kao i u prethodnim izvještajnim razdobljima bilo je u područjima pristupa dobrima i uslugama, rada i radnih uvjeta, te obrazovanja i socijalne zaštite. Iako je Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom razvio praksu zaštite osoba s invaliditetom od diskriminacije traženjem da se osigura razumna prilagodba, ni pet godine od stupanja na snagu Zakona o suzbijanju diskriminacije sudske prakse na ovom području nema. Kad se govori o diskriminaciji na osnovi invaliditeta gotovo uvijek će se raditi o propuštanju razumne prilagodbe kao obliku diskriminacije, a osobe s invaliditetom i sudstvo slabo su upoznati s tim načelom.

1. Potrebno je educirati stručnjake i osobe s invaliditetom o oblicima diskriminacije na osnovi invaliditeta te ih osnažiti za njezino prijavljivanje i procesuiranje.

2. Potrebno je veću pozornost svih sudionika usmjeriti na pokretanje postupaka strateške litigacije i osnaživati udruge osoba s invaliditetom za tu ulogu jer se samo tako mogu promijeniti trendovi o besmislenosti prituživanja na diskriminaciju koji ne ostavljaju nikakve posljedice kao i priprema/obuka cjelokupnog pravnog sustava o tome kako postupati u sudskim postupcima diskriminacije na temelju invaliditeta, uključujući i prepoznavanje neuspjeha u osiguravanju razumne prilagodbe osobama s invaliditetom, procjenu pretjeranog, i prebacivanja tereta dokazivanja.

3. Preporučujemo da prava s osnove invaliditeta budu jednaka za sve osobe s invaliditetom neovisno o vrsti i uzroku invaliditeta. Dodatna materijalna prava koja imaju karakter odštete trebala bi se plaćati iz posebnih izvora jasno odvojenih od naknada s osnove invaliditeta.

Osobna sloboda i sigurnost

Unatoč pozitivnim pomacima potrebno je osigurati financijska sredstva za zapošljavanje kadrova koji će moći zadovoljiti potrebe penalnog sustava te osigurati arhitektonsku i druge vrste pristupačnosti kao i provođenje zdravstvene zaštite za osobe s invaliditetom. Također je potrebno poštovati propise koji obvezuju na pristupačnost svih prostora, a kada se vrše preinake ili izgrađuju novi objekti i oprema prostor, preporučuje se voditi načelima univerzalnog dizajna i razumne prilagodbe.

Žene s invaliditetom

I dalje nema pozitivnog trenda u obrazovanju žena s invaliditetom (77,5% nema završenu ili ima završenu osnovnu školu). Stoga je potrebno prilagoditi obrazovni sustav, osnažiti obitelji i poticati djevojčice i žene s invaliditetom na uključivanje od najranije dobi u obrazovanje, prepoznajući pravovremeno njihove potrebe i sposobnosti, a u skladu sa zahtjevima i prilikama na tržištu rada. Izrazito je težak položaj žena smještenih u ustanovama kojima je uskraćeno pravo na izbor i uključenost prema vlastitim sklonostima i željama. Osobe u ustanovi ne mogu birati niti imaju financijska sredstva da bi se mogle priuštiti nešto više osim primarnih potreba. U takvom okruženju vrlo je lako prestati se osjećati kao žena. One kao i ostale žene žele raditi i živjeti, za što posjeduju potencijale unatoč oštećenjima.

Sloboda od izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja

Kod utvrđivanja postojanja svih oblika nasilja nad osobama s invaliditetom, naročito verbalnog odnosno psihičkog, potrebno je prilagoditi postupanje svih tijela. U RH je i nadalje slaba mogućnost adekvatnih oblika neovisnog života koji bi bili alternativa životu u nasilju i ovisnosti nasilnika, a zbog izostanka sveobuhvatne podrške za neovisno življenje, pristupačnog stambenog prostora ili skloništa, osobne asistencije i drugih programa utemeljenih na podršci u zajednici. Statističkih podataka o broju osoba s invaliditetom koje su žrtve ili počinitelji nasilja nema ili su manjkavi.

Zločin iz mržnje je dodatna kvalifikacija nekog od kaznenih djela koja su propisana Kaznenim zakonom pri čemu je počinjenje kaznenog djela prema osobi s invaliditetom otegotna okolnost. Poznavanje pojma zločina iz mržnje na osnovi invaliditeta je izrazito nisko kako među samim osobama s invaliditetom, tako i među stručnjacima koji rade s osobama s invaliditetom, policijom pa i sudstvom. Potrebno je upozoriti da djela nasilja motivirana neprijateljstvom prema osobama s invaliditetom imaju tendenciju eskaliranja od blažih oblika nasilja i uznemiravanja do sve težih djela. Zbog toga bi u zakonodavstvo trebalo uvesti pojam incidenta iz mržnje kojim bi zahvaćala takva djela čime bi se spriječilo da ona dovedu do težih posljedica.

Poštivanje doma i obitelji

Žene s invaliditetom koje i odluče postati majke gotovo uvijek su ovisne o potpori i pomoći svoje obitelji i bližih prijatelja. Država i nadalje ne osigurava pomoć u provođenju roditeljstva. Da li potpuno odsustvo bilo kakvih službi podrške roditeljima s invaliditetom u osnovi krije i stav da ako žena s invaliditetom nije spremna nositi se sa odgovornošću roditelja – nije trebala niti roditi? Takav neprihvatljivi stav najučinkovitije je suzbijati razvijanjem različitih oblika podrški roditeljima s invaliditetom u ostvarivanju njihovog roditeljstva. Osim navedenog, potrebno je i podizati svijest u društvu o pravu osoba s invaliditetom na brak i roditeljstvo, također je potrebno izdavanje literature na Brailleovom pismu, u zvučnoj tehnici, u obliku lako razumljivih i drugih pristupačnih materijala vezano uz područje spolnog i reproduktivnog zdravlja te pitanjima roditeljstva i odgoja djece.

Zdravlje

Loša gospodarska situacija u Hrvatskoj u bitnome negativno utječe na standard osoba s invaliditetom kako općenito, tako i na području dostupnosti zdravstvenih usluga i pomagala. Tako je Pravilnik o ortopedskim i drugim pomagalima mijenjan 11 puta tijekom prošle godine i to većinom na štetu osoba s invaliditetom u smislu ukidanja prava na besplatna pomagala. U onom dijelu koji se odnosi na eventualna poboljšanja, učinjeni su minimalni pomoci. Sve je više pritužbi i na dostupnost zdravstvenih usluga, a koje opet zavise od materijalnog stanja države. Međutim, ukidanjem prava i postrožavanjem uvjeta za ostvarivanja usluga na području zdravstva, dugoročno ne znači uštedu budući da dolazi do pogoršanja zdravlja i skupih liječenja. Važno je osigurati cjeloživotno učenje i usavršavanje medicinskog osoblja kako bi na primjeren način pristupali osobama s invaliditetom uvažavajući specifičnosti pojedinih oblika invaliditeta poštujući dostojanstvo osobe s invaliditetom. Nadalje, potrebno je razvijati izvanbolničke oblike liječenja i podrške za osobe s mentalnim oštećenjem. Pojedina nastojanja ka uspostavi sustava psihijatrije u zajednici su vrijedni pokušaji stvaranja potrebne mreže izvaninstitucionalnih oblika liječenja i prihvata osoba s mentalnim oštećenjima, ali su još uvijek na razini projekata što ne jamči niti kontinuitet, niti sigurnost, a niti dugoročnost.

Jednakost pred zakonom

Pozitivni pomoci u smjeru veće zaštite prava osoba s invaliditetom, pogotovo osoba s mentalnim i intelektualnim teškoćama, učinjeni su izmjenama skrbništva kao dijela novog Obiteljskog zakona, osobito napuštanjem potpunog lišavanja poslovne sposobnosti, ali je suspenzijom ovog zakona suspendirano i nastojanje približavanja načelima Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Djeca s teškoćama u razvoju

Unatoč činjenici da Ministarstvo socijalne politike i mladih financira projekte usmjerene na osiguravanje usluga u zajednici, te da je posljednjih godina intenzivirana svijest o potrebi rane intervencije, još uvijek nema sustavnih rješenja koja bi osigurala ranu dijagnostiku i ranu intervenciju svakom djetetu u potrebi, neovisno u kojem dijelu RH živi.

Autizam

Zbog izostanka odgovarajuće dijagnostike, nedostupnosti usluga rane intervencije i izostanka odgovarajućih odgojno obrazovnih programa, te zapuštanja potreba odraslih, suočavamo se sa problemom socijalne isključenosti osoba s autizmom. Očekujemo ubrzanje svih aktivnosti i procesa kako bi se u najkraćem mogućem roku uspostavio cjeloviti sustav skrbi o osobama s autizmom od najranije do odrasle dobi, dostupno za svako dijete/osobu na području RH.

Odgoj i obrazovanje

Normativno uređenje sustava predškolskog odgoja treba poboljšati, a isto tako i financijske, kadrovske i prostorne uvjete vrtića. Sada nisu definirani neki oblici podrške uključivanju djece s teškoćama u razvoju koje vrtići neformalno koriste – vanjska stručna podrška i suradnja s djetetovim rehabilitatorima, kao i uključivanje asistenta/pomoćnika koji kao i u sustavu obrazovanja, postaje sve potrebniji oblik podrške djetetu.

Najveći broj pritužbi u području osnovnoškolskog obrazovanja odnosi se na uslugu asistenta u nastavi – posebno ove godine uz neriješeno financiranje pojavio se i problem učestale fluktuacije asistenata. U osiguravanju pristupa obrazovanju potrebno je osigurati financiranje i kontinuitet pomoćnika u nastavi, ali i druge oblike podrške djetetu (educirani učitelj, individualizirani program, odgovarajuća pomagala, prilagođeni prijevoz i dr.).

Sustav srednjoškolskog obrazovanja također treba intenzivnije pripremiti za osiguravanje inkluzije učenicima s teškoćama u razvoju. MZOS o broju učenika s teškoćama u razvoju ne vodi evidenciju, stoga nema niti odgovarajućeg uvida u potrebe ovog, za učenike s teškoćama u razvoju, ali i društvo u cjelini, izuzetno značajnog sustava koji učenike s teškoćama u razvoju vodi u svijet zapošljavanja i rada. Učenicima s teškoćama u razvoju treba osigurati pravo izravnog upisa u srednju školu za koju sposobnost utvrdi nadležna služba za profesionalno orijentiranje.

Nužno je sustavno raditi na edukaciji stručnjaka u sustavu odgoja i obrazovanja – na temeljnom obrazovanju nastavnika i odgojitelja, cjeloživotnom učenju, sustavu stručne podrške stručnjacima u ustanovama odgoja i obrazovanja.

U području visokoškolskog obrazovanja pritužbe pravobraniteljici i dalje ukazuju na teškoće zbog nedostatka procedura kojima bi se studentima s invaliditetom pružala podrška, a institucionalne službe i stručna tijela za potporu studentima s invaliditetom na mnogim sveučilištima nisu kapacitirana. Većina fakulteta omogućava izravni upis osobama sa 60 i više posto invaliditeta, ali nedostaje sustav procjena potrebnih prilagodbi tijekom studija, kao i proces profesionalnog usmjerenja prije izbora studija.

Profesionalna rehabilitacija, zapošljavanje i rad

U ovom području tijekom 2014. kao jedinu značajniju promjenu u odnosu na 2013. i prethodne godine vidimo u činjenici da je stvorena zakonska osnova kao nužnog okvira unutar kojega će se tek razvijati sustav profesionalne rehabilitacije. Premda je Pravilnik o profesionalnoj rehabilitaciji i centrima za profesionalnu rehabilitaciju osoba s invaliditetom donesen u travnju 2014., tek nakon osnivanja centara za profesionalnu rehabilitaciju moguće je očekivati značajnije promjene u 2015. godini. Smatramo značajnim korakom proširivanje obveze kvotnog zapošljavanja, međutim ta je obveza otvorila druge probleme, a to je pitanje stvarne pripremljenosti osoba s invaliditetom za potrebe gospodarstva i tržišta. Osim promjena koje se očekuju od osoba s invaliditetom kod kojih treba jačati svijest o potrebi obrazovanja, cjeloživotnog učenja, osobnog rasta i stjecanja onih stručnih kompetencija koje umanjuju negativne učinke invaliditeta, neophodno je paralelno otklanjati uvriježene predrasude kod poslodavaca da je invaliditet sinonim za nesposobnost, nemogućnost, česta bolovanja, radnu neučinkovitost i sl.

Preporučujemo nadležnim tijelima i poslodavcima da izmjene radno zakonodavstvo i usklade ga s antidiskriminacijskim zakonodavstvom.

Potrebno je informirati poslodavce o specifičnostima i potrebama osoba s invaliditetom kao i njihovim mogućnostima i sposobnostima.

Potrebno je osigurati učinkovitu zaštitu osobe s invaliditetom na radnom mjestu od mogućeg otkaza ili npr. mobbinga. Potrebno je osigurati veću zaštitu prava na radnom mjestu onih osoba koje skrbe o djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom kako bi se na taj način spriječilo pogoršanje njihovog zdravlja i prevenirala institucionalizacija.

Izmijeniti nomenklaturu zanimanja prilagođenih sposobnostima osoba s invaliditetom i potrebama tržišta rada, pri čemu se moraju definirati konkretni oblici razumne prilagodbe uz obveze, ali i dostupnost primjene potpornih tehnologija.

Pristupačnost, mobilitet i stanovanje

Kako bismo unaprijedili ova područja preporučujemo slijedeće:

-veću suradnju s predstavnicima osoba s invaliditetom od lokalne do državne razine – uključivanjem u

povjerenstva i radne skupine koje utječu da izvršene prilagodbe budu sukladne propisima i u korist stvarnih potreba osoba s invaliditetom

-evidentirati građevine javne i poslovne namjene na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini koje je potrebno prilagoditi, predstaviti ukupno stanje radi planiranja prostorne prilagodbe te izraditi operativne godišnje planove za provedbu pristupačnosti s jasnom definiranim i realnim rokovima

-educirati stručnjake o važnosti primjene načela univerzalnog dizajna pri osiguravanju pristupačnosti za osobe s invaliditetom.

-osigurati sudjelovanje samih osoba s invaliditetom u planiranju uklanjanja postojećih prepreka i omogućiti utjecanje na osiguranje elemenata pristupačnosti prilikom odobravanja projekata za izgradnju javnih građevina i površina te utjecati na učinkovit inspeksijski nadzor i sankcioniranje u slučaju nepoštivanja propisa.

S obzirom da nije došlo do značajnih pomaka tijekom 2014. u osiguranju prijevoza preporučujemo prilagoditi željeznički, pomorski i cestovni promet te osigurati financijska sredstva za njihovo provođenje.

Stanovanje

Potrebno je prioritetno uvesti planirane kvote prilagođenih stanova te definirati politiku adaptacije/prilagodbe stanova i subvencioniranja prilagodbi na stanovima u privatnom vlasništvu.

Također je potrebno osigurati elemente pristupačnosti za stanovanje u skladu s načelima univerzalnog dizajna kako bi se omogućilo samostalno stanovanje osobama s invaliditetom.

Preporučujemo da se donese zakon o socijalnom stanovanju.

Preporučujemo jedinicama lokalne i regionalne samouprave da svojim sugrađanima osiguraju elemente pristupačnosti apliciranjem na natječaje strukturnih fondova EU.

Neovisno življenje i život u zajednici

Uočen je značajan porast pritužbi zbog povrede prava na pristup socijalnim uslugama – nedostaju pružatelji usluge rane intervencije i rehabilitacije na određenom području RH, a restriktivno je definirana usluga asistencije odnosno njege od strane člana obitelji (roditelj njegovatelj ili njegovatelj). Nužno je izmijeniti Zakon o socijalnoj skrbi u području socijalnih usluga, posebno prava na status roditelja njegovatelja – redefinirati pitanje težine invaliditeta djeteta ili člana obitelji, pitanje poludnevnog boravka djeteta, pitanje njegovatelja – drugog člana obitelji, odredbe o prestanku prava. Transformacija socijalnih ustanova jest značajan proces i početak zaokreta u shvaćanju skrbi o osobama s invaliditetom, ali zabrinjava nedovoljan razvoj mreže pružatelja usluga koje će podržati neovisan život osoba s invaliditetom, programa stambenog zbrinjavanja, zdravstvene skrbi, podrške radu i zapošljavanju i svih drugih oblika podrške neovisnom življenju i to na cijelom teritoriju RH. Nužno je intenzivirati razvoj i širenje različitih usluga koristeći postojeće resurse kompatibilnih sustava. Potrebno je osigurati konkretnu i operativnu stručnu podršku domovima socijalne skrbi koji su u procesu transformacije.

Jedna od najznačajnijih usluga koje podržavaju neovisno življenje u zajednici je i usluga osobnog asistenta – ona direktno prevenira institucionalizaciju i omogućava neovisniji život osobi s najtežom vrstom invaliditeta u zajednici, u svojem domu ili na radnom mjestu, ali omogućava i lakše funkcioniranje i veću kvalitetu života obitelji. Nužno je stoga definirati uslugu asistencije kroz zakonske odredbe kao poseban zakon.

Primjereni životni standard i socijalna zaštita

Potrebna je izmjena odredbi Zakona o socijalnoj skrbi u dijelu koji se odnosi na iznose socijalnih naknada na način da osiguraju primjerenu kvalitetu života te priznaju dodatne potrebe osoba s invaliditetom. Potrebno je reformirati sustav prava i naknada na način da naknade budu ciljane, usmjerene na osobe u stvarnoj potrebi, u iznosima koji će osigurati socijalnu sigurnost najugroženijih osoba i obitelji. Također je potrebno redefinirati pravo na osobnu invalidninu i status roditelja njegovatelja – nove odredbe ne smiju stavljati u nepovoljniji položaj osobe s invaliditetom zbog njihovih obilježja – dobi, radnopravnog statusa, obiteljskog statusa i sl.

Preporučujemo sustavno raditi na kapacitiranju, edukaciji i stručnom usavršavanju stručnih djelatnika centara za socijalnu skrb, te podizanju kvalitete usluge u području zaštite osoba s invaliditetom.

Kako bi centri za socijalnu skrb mogli na kvalitetan način udovoljiti zahtjevima koji su pred njima, dužnost je društva osigurati im za to nužno potrebne uvjete.

Mirovinsko osiguranje

Jednu od najznačajnijih pozitivnih promjena novog ZOMO smatramo proširivanje čl. 69. koji djeci - osobama s invaliditetom korisnicima obiteljske mirovine, omogućuje pravo na rad.

Nasuprot tome kao nedostatke vidimo kontinuirane izmjene i dopune mirovinskih propisa o pravima i doprinosima koji uzrokuju pravnu nesigurnost građana jer ne znaju kada imaju, a kada gube neko pravo ili obvezu i koliko dugo, gdje također postoji problem s pogrešnim upućivanjem ili nedostatnim informiranjem stranaka od strane službenika HZMO-a.

Suradnja s organizacijama osoba s invaliditetom

Premda su udruge osoba s invaliditetom prepoznate od posebnog interesa, nemaju u smislu financiranja različitih programa neka dodatna jamstva što potencira nisigurnost u smislu održivosti programa koji izravno omogućavaju provedbu potrebnih usluga - često jedinih na nekom području. Preporučujemo da udruge koje su se profilirale u kvaliteti i obimu određene usluge trebaju ići u smjeru osnivanja takvih zasebnih jedinica za pružanje socijalnih usluga, čime bi se po sklapanju ugovora s nadležnim ministarstvom i drugim tijelima osigurao kontinuitet i kvaliteta usluge, kao i financiranje.

Preporuka jedinicama lokalne i regionalne (područne) samouprave

Unatoč teškom gospodarskom i ekonomskom stanju, preporučujemo da u razvojnim i operativnim programima poseban značaj treba pridodati u lokalnim politikama javnih potreba građana od kojih potrebe djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom trebaju biti na prvom mjestu. Da bi se očuvali, zadržali i razvijali ljudski resursi kao najvredniji, potrebno je napraviti analize potreba pojedinih kategorija, odrediti prioritete u kojima bi ranjive skupine bile na prvom mjestu, te poticati razvoj usluga u zajednici – od prijevoza, prilagođene stanogradnje i drugih potrebnih resursa u njihovoj nadležnosti.

Podizanje razine svijesti

Ako prihvaćamo da osobe s invaliditetom imaju pravo biti jednake i ako shvaćamo njihove vrijednosti, onda ćemo puno više pažnje posvetiti svim oblicima podrške koje im kao društvo trebamo osigurati. Podizanje razine svijesti društva, borba protiv stereotipa, predrasuda i štetnih postupaka je nešto za što će se reći da će „doći s vremenom“, međutim država je potpisivanjem Konvencije o pravima osoba s invaliditetom preuzela obavezu da poduzme učinkovite mjere i aktivnosti koje će doprinijeti punom uključivanju u društvo, nediskriminaciji i osiguravanju jednakih mogućnosti osoba s invaliditetom.

Svaka zakonska odredba, aktivnost ili mjera čiji ishod ne omogući neovisan i aktivan život osoba s invaliditetom ne doprinosi tom procesu.

Kampanja u cilju priznavanja znanja, sposobnosti, vještina i stvarnih vrijednosti osoba s invaliditetom nije bilo u dovoljnoj mjeri.

Prezentacije poslovnih uspjeha osoba s invaliditetom sporadično su dostupne javnosti.

Prigodom obilježavanja nekih važnih datuma za osobe s invaliditetom djeluje se na senzibiliziranje javnosti, ali često puta i ne sa ciljem promicanja njihove pozitivne percepcije, nego izazivanja društvene samilosti.

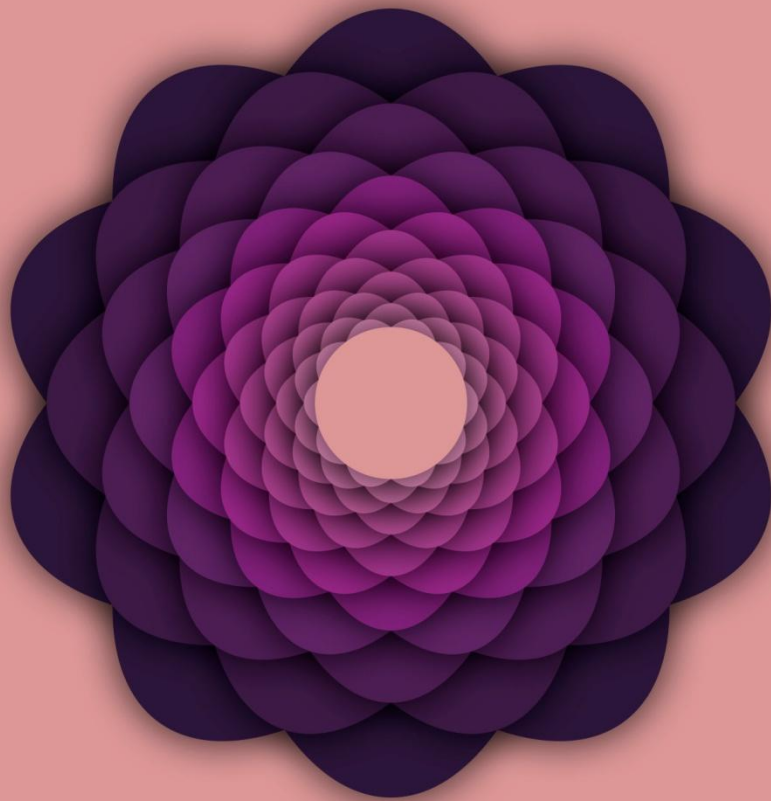
I na kraju, podizanje razine svijesti društva mora biti usklađeno razvojem razine svijesti samih osoba s invaliditetom o vlastitim pravima, ulozi i sposobnostima, u čemu vidimo veliku odgovornost stručnjaka i samih organizacija osoba s invaliditetom.

6. LITERATURA

Popis literature se nalazi u cjelovitom izvješću o radu Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2014. godinu.

7. PRILOZI

Prilozi se nalaze u cjelovitom izvješću o radu Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2014. godinu.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom

Savska cesta 41/3, 10 000 Zagreb

tel.: +385 1 6102 170

fax: +385 1 6177 901

e-mail: ured@posi.hr

www.posi.hr